

Οκτώβριος 2019

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

Προτάσεις ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ προγραμματική περίοδος 2021-2027

- ▶ Η θέση και ο ρόλος των μικρών επιχειρήσεων στην ελληνική οικονομία.
- ▶ Για μια αναπτυξιακή πολιτική που θα λαμβάνει υπόψη τις μικρές επιχειρήσεις.
- ▶ Ο ρόλος των μικρών επιχειρήσεων στις εθνικές πολιτικές ψηφιοποίησης και τεχνολογικού μετασχηματισμού.
- ▶ Προτάσεις του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ ανά θέμα:
  - ◆ Ενίσχυση του παραγωγικού και οικονομικού μετασχηματισμού για τις μικρές επιχειρήσεις.
  - ◆ Ψηφιακή προσαρμογή και ωρίμανση των μικρών επιχειρήσεων.
  - ◆ Ενίσχυση της απασχόλησης μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης και της ενδυνάμωσης δεξιοτήτων.
  - ◆ Προώθηση της πράσινης και κυκλικής οικονομίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	3
Προφίλ ΓΣΕΒΕΕ – ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ.....	5
Η θέση των μικρών επιχειρήσεων στην ελληνική οικονομία.....	6
Μια νέα αναπτυξιακή πολιτική για τις μικρές επιχειρήσεις.....	13
Ψηφιακή Ευρώπη και ολοκλήρωση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς.....	20
Προτάσεις ΓΣΕΒΕΕ ανά θεματική κατηγορία.....	28
Προτάσεις ΓΣΕΒΕΕ για τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων του ΕΚΤ.....	46

1 Εισαγωγή

Το παρόν κείμενο έχει ως στόχο να παρουσιάσει συνοπτικές προτάσεις πολιτικής στο πλαίσιο των κατευθύνσεων του Εταιρικού Συμφώνου για την Ανάπτυξη-ΕΣΠΑ της χώρας για τη νέα προγραμματική περίοδο 2021-2027, λαμβάνοντας υπόψη τους προσδιορισμένους Στόχους Πολιτικής. Η διάρθρωση του κειμένου περιλαμβάνει, κατ' αρχάς, μια σύντομη παρουσίαση του φορέα και την επισκόπηση των βασικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα όσον αφορά σε επίπεδο θετικών και αρνητικών μεγεθών και δυναμικών καθώς και παραγόντων που δρουν ανασχετικά ή επιταχυντικά ως προς την εγχώρια οικονομική δραστηριότητα, τον πραγματικό ρυθμό μεγέθυνσης καθώς και τη βιωσιμότητα της ανάπτυξης. Κατά δεύτερον, το κείμενο αποτυπώνει ένα πλαίσιο στοχευμένων προτάσεων σε πεδία κρίσιμου ενδιαφέροντος για τη λειτουργία και την ανάπτυξη των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων.

Πιο συγκεκριμένα, η ΓΣΕΒΕΕ και το ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ καταθέτουν με το παρόν κείμενο συγκεκριμένες προτάσεις ενεργειών που κρίνεται σκόπιμο να ληφθούν υπόψη στα κείμενα προγραμματισμού της νέας περιόδου. Η ΓΣΕΒΕΕ θεωρεί ότι τα προγράμματα και οι δράσεις που θα αναπτυχθούν στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου, εάν σχεδιαστούν σωστά και με βάση τις πραγματικές ανάγκες των μικρών επιχειρήσεων, θα αποτελέσουν ένα βασικό εργαλείο μόχλευσης της προσπάθειας της ελληνικής οικονομίας για ανάκαμψη. Σημειωτέον ότι οι προτάσεις της ΓΣΕΒΕΕ σχετικά με το νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα δεν εξαντλούνται σε αυτές που αναλύονται στο παρόν έγγραφο, οι οποίες εξειδικεύονται στους στόχους του Εταιρικού Συμφώνου. Είναι πολύ σημαντικό, ωστόσο, να επισημανθεί το θέμα της επικέντρωσης μιας σειράς πολιτικών και παρεμβάσεων στα προγράμματα της νέας περιόδου, σε ειδικότερες και διαφοροποιημένες ανάγκες των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, ξεκινώντας από την αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού τους, αναλύοντας και ικανοποιώντας τις ιδιαίτερες ανάγκες χρηματοδότησής τους έως και υποστηρίζοντας την προώθηση της καινοτομικής επιχειρηματικότητας μικρής κλίμακας σε τοπικό και κλαδικό επίπεδο.

Σε επίπεδο γενικών κατευθύνσεων, η ΓΣΕΒΕΕ θεωρεί χρήσιμες ορισμένες βασικές επισημάνσεις. Κατ' αρχάς, κρίνουμε ότι είναι αναγκαία η στόχευση των προτεραιοτήτων του σχεδιασμού και στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις και του επιχειρησιακού διαχωρισμού τους από τις μεσαίες (επιχειρήσεις με περισσότερους από 50 μισθωτούς) και ιδίως τις μεγάλες επιχειρήσεις, δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μεταξύ άλλων, αναγνωρίζει ρητά την ιδιαιτερότητα των μικρών επιχειρήσεων για την ελληνική οικονομία και η έννοια της ανταγωνιστικότητας συνδέεται άρρηκτα με τις δυσκολίες που αυτές οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν.

Ένα δεύτερο σημαντικό θέμα αναφέρεται στην πρόσβαση των μικρών επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση. Η ΓΣΕΒΕΕ θεωρεί ότι το θέμα αυτό είναι εξαιρετικής σημασίας, καθώς οι μικρές επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στις τρέχουσες οικονομικές συνθήκες, αλλά και σε μακροχρόνια βάση, αδυνατούν να αποκτήσουν επαρκή πρόσβαση στη χρηματοδότηση. Αυτή είναι μια διαπίστωση τόσο του ερευνητικού Ινστιτούτου της ΓΣΕΒΕΕ (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ), όσο και μελετών ευρωπαϊκών φορέων, όπως η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Είναι γεγονός ότι στις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, ένα αρκετά μεγάλο μέρος των πόρων του ΕΣΠΑ κατευθύνθηκε προς τη δημιουργία χρηματοδοτικών εργαλείων. Εντούτοις, η πρόσβαση της πλειονότητας των μικρών επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση παραμένει σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα, σε σχέση με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά δεδομένα. Η ΓΣΕΒΕΕ θεωρεί ότι απαιτείται βελτίωση των υφιστάμενων χρηματοδοτικών εργαλείων, αναφορικά με τη διευκόλυνση της πρόσβασης των μικρών επιχειρήσεων σε αυτά καθώς και δημιουργία νέων μέσων χρηματοδοτικής τεχνικής, προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες και στις ανάγκες των μικρών επιχειρήσεων.

Τρίτον, μια σημαντική διάσταση που πρέπει να ληφθεί υπόψη αφορά στην ανάγκη συντονισμού των παρεμβάσεων όσον αφορά στην ενίσχυση της λειτουργίας και της ανάπτυξης των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων. Οι πολιτικές που θα ασκηθούν κατά την επόμενη προγραμματική περίοδο μέσα από τα επιχειρησιακά προγράμματα θα πρέπει να οδηγούν σε βελτίωση των παραμέτρων του επιχειρηματικού και παραγωγικού περιβάλλοντος, όπως διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση, αναβάθμιση υλικών και άυλων

παραγωγικών συντελεστών, αναβάθμιση ποιοτικών παραμέτρων προϊόντων και υπηρεσιών, υποστήριξη νέων μορφών συνεργασίας και πρωτοβουλιών κάθετου/οριζόντιου συντονισμού καθώς και αναβάθμιση των τεχνικών επαγγελματικών, κοινωνικών, ψηφιακών και επιχειρηματικών δεξιοτήτων του ανθρωπίνου δυναμικού. Η συνδυαστική βελτίωση του περιεχόμενου των συγκεκριμένων παραμέτρων δύναται να επιδράσει θετικά τόσο στη δραστηριότητα και τη φυσιογνωμία μεγάλου τμήματος των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων όσο και να προκαλέσει θετικές επιδράσεις σε μεταβλητές της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας και στην πορεία της ελληνικής οικονομίας.

2 Προφίλ ΓΣΕΒΕΕ – ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Η Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας (ΓΣΕΒΕΕ) εκπροσωπεί από το 1919 εργοδότες μικρών επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενους επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά στη μεταποίηση, το εμπόριο και την παροχή υπηρεσιών.

Η ΓΣΕΒΕΕ συμμετέχει ενεργά στον κοινωνικό διάλογο και αποτελεί έναν από τους κοινωνικούς εταίρους που λαμβάνουν μέρος στις συλλογικές διαπραγματεύσεις για την υπογραφή της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας. Βασικοί στόχοι της ΓΣΕΒΕΕ είναι η υπεράσπιση, προαγωγή και κατοχύρωση των επαγγελματικών, οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων των επιχειρήσεων, συμβάλλοντας στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και της ελληνικής οικονομίας γενικότερα.

Η ΓΣΕΒΕΕ αποτελεί τη μεγαλύτερη οργάνωση εκπροσώπησης μικρών επιχειρήσεων και παρουσιάζει μεγάλη αντιπροσωπευτικότητα σε τοπικό, αλλά και κλαδικό επίπεδο. Στη δύναμή της υπάγονται 59 τοπικές και 30 κλαδικές ομοσπονδίες, στις οποίες συμμετέχουν 1.100 σωματεία, με 140.000 περίπου εγγεγραμμένα φυσικά πρόσωπα (επιχειρηματίες).

Μέσω της ΓΣΕΒΕΕ εκπροσωπούνται μερικά από τα πιο σημαντικά

και πολυπληθή επαγγέλματα της ελληνικής αγοράς εργασίας σε βασικούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, όπως ο κατασκευαστικός τομέας (ηλεκτρολόγοι, υδραυλικοί, ψυκτικοί, αλουμινοκατασκευαστές, υαλοθέτες, κ.ο.κ.), η επισκευή αυτοκινήτου (μηχανικοί και ηλεκτρολόγοι αυτοκινήτων, φανοποιόί-βαφείς, κ.ο.κ), ο επισιτισμός (ζαχαροπλάστες, αρτοποιοί, εστιατορες, κρεοπώλες, υπεύθυνοι κυλικείων κ.ο.κ.) και άλλα επαγγέλματα παροχής υπηρεσιών (κτηματομεσίτες, αισθητικοί, καθαριστήρια, φροντιστήρια, κομμωτές, αργυροχρυσοχόοι, φωτογράφοι, εκπαιδευτές οδήγησης, κλειθροποιόί, φοροτεχνικοί, επιπλοξυλουργοί κ.ά.).

Το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ) είναι αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία υλοποίησης μελετών και ερευνών και αποτελεί τον επιστημονικό σύμβουλο της ΓΣΕΒΕΕ.

Στο πλαίσιο των βασικών δραστηριοτήτων του, παρέχει στη ΓΣΕΒΕΕ τεκμηρίωση θέσεων και μελετά, αξιολογεί, εκπονεί προτάσεις πολιτικής για θέματα οικονομικής ανάπτυξης, χρηματοδότησης επιχειρήσεων, φορολογίας, απασχόλησης, κοινωνικής ασφάλισης, ανταγωνισμού και αναβάθμισης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού των μικρών επιχειρήσεων.

Παράλληλα, σχεδιάζει και υλοποιεί προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό την ενίσχυση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων, καθώς και δράσεις συμβουλευτικής υποστήριξης των επιχειρήσεων, οι οποίες ενισχύουν την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία, αλλά και προωθούν την ενδυνάμωση και την ανάπτυξη βιώσιμων και ανταγωνιστικών επιχειρήσεων.

3 Η θέση των μικρών επιχειρήσεων στην ελληνική οικονομία

Η ελληνική οικονομία φαίνεται την τελευταία περίοδο να εισέρχεται σε μια φάση σταθεροποίησης ή ανάκαμψης, σε σχέση με την ύφεση και στασιμότητα όπου βρισκόταν τα τελευταία έτη. Ο πραγματικός

ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ καταγράφεται πλέον ως σταθερά θετικός. Από τον Αύγουστο του 2018, η Ελλάδα έχει ολοκληρώσει το τρίτο κατά σειρά πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής εφαρμόζοντας μια δημοσιονομική προσαρμογή που οδήγησε σε ένα δημοσιονομικό πλεόνασμα το 2018 (1,1% του ΑΕΠ) και μείωσε το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Η διαπιστούμενη τάση εξισορρόπησης ως προς το δημοσιονομικό επίπεδο και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών συνδυάζεται με τάσεις σταθεροποίησης της οικονομίας, με ένα ρυθμό μεγέθυνσης περίπου της τάξεως του 2% (όπως αναμένεται για το 2019). Συγκεκριμένα, το 2ο τρίμηνο του 2019 αποτέλεσε το 9ο συνεχόμενο τρίμηνο που παρουσιάζει θετικό ετήσιο πραγματικό ρυθμό μεγέθυνσης.

Σε ένα βαθμό, ο πραγματικός ρυθμός μεγέθυνσης φαίνεται να βασίζεται εν μέρει στην επίδοση των εξαγωγών και τη δημόσια κατανάλωση. Αντίθετα, η ιδιωτική κατανάλωση και οι επενδύσεις παγίων εξακολουθούν να ακολουθούν πτωτική πορεία κατά το 2ο τρίμηνο του 2019. Η τάση αυτή είναι γεγονός ότι συνδυάζεται με περισσότερο μόνιμα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας (π.χ. ρυθμός επενδύσεων παγίων, παραγωγική εξειδίκευση και εμβάθυνση) καθώς και με εντεινόμενες διεθνείς τάσεις αποδυνάμωσης της μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας που αναμένονται να προκαλέσουν περισσότερες και ασύμμετρες αναταράξεις στην επόμενη περίοδο σε επίπεδο χρηματοοικονομικών, εμπορικών, οικονομικών και παραγωγικών παραμέτρων.

Ως προς την εξέλιξη των επενδύσεων σε εγχώριο επίπεδο, διαπιστώνεται μια ασθενική δραστηριότητα. Ο καθαρός σχηματισμός παγίου κεφαλαίου συνεχίζει κατά κύριο λόγο να είναι μεσοπρόθεσμα αρνητικός (μετά τις αποσβέσεις) παρά την αύξηση του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου (ΑΣΠΚ) τα τρία τελευταία έτη (2016–2018). Είναι γεγονός ότι ο όγκος των επενδύσεων υπολείπεται από τα αντίστοιχα μεγέθη που καταγράφονται πριν την περίοδο της κρίσης σε εγχώριο επίπεδο, ενώ βρίσκεται σε πολύ χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με τα αντίστοιχα μεγέθη των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ειδικότερα, σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, κατά τη διάρκεια της κρίσης οι επενδύσεις ως προς το ΑΕΠ στην Ελλάδα έπεσαν δραματικά

κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο. Από 63,1 δισ. ευρώ το 2007 οι ακαθάριστες επενδύσεις μειώθηκαν στα 18,11 δισ. ευρώ το 2015 σημειώνοντας μείωση πάνω από 70%. Παρότι κατά τη διάρκεια της προ κρίσης περιόδου 1995–2008, οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 184% συνεισφέροντας σημαντικά στη επέκταση των παραγωγικών δυνατοτήτων της οικονομίας κατά τη διάρκεια της κρίσης (από το 2008 έως το 2017) μειώθηκαν κατά 62% (Έκθεση ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2019). Οι επενδύσεις, οι οποίες πριν την κρίση αποτελούσαν πάνω από το ¼ του ΑΕΠ έφτασαν το 2015 να αποτελούν μόλις το 10% του ΑΕΠ με αποτέλεσμα σήμερα η Ελλάδα να έχει το μικρότερο ποσοστό επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ στην ΕΕ. Η όποια μικρή αύξηση του ακαθάριστου σχηματισμού κεφαλαίου παρατηρήθηκε μετά το 2015 και συνδυάζεται με μείωση των καθαρών επενδύσεων καθώς από το 2011 οι αποσβέσεις ξεπερνούν τις επενδύσεις. Υπολογίζεται ότι ως προς το μέγεθος της μείωσης των καθαρών επενδύσεων στην εξεταζόμενη περίοδο (2011–2017) οι αποσβέσεις ξεπερνούν αθροιστικά τις ακαθάριστες επενδύσεις κατά 68 δισ. ευρώ.

Σημειώνεται ότι στο επίπεδο της συνιστώσας των επενδύσεων παγίων καταγράφηκε ετήσια πτώση -5,8% από αύξηση 8,3% το προηγούμενο τρίμηνο. Σε όρους τριμηνιαίας μεταβολής οι επενδύσεις παγίων ενισχύθηκαν ελαφρώς, με επιβραδυνόμενο ρυθμό 2,4% από 8,5% το 1ο τρίμηνο 2019. Τέλος, οι εισαγωγές αντιστάθμισαν εν μέρει τη θετική επίδραση των εξαγωγών σημειώνοντας ετήσια αύξηση 3,7% από 9,8% το προηγούμενο τρίμηνο. Σημειώνεται βέβαια ότι γενικότερα ο κλάδος της μεταποίησης παρουσιάζει καλύτερες επιδόσεις σε σχέση με το εμπόριο και τις υπηρεσίες. Είναι γεγονός ότι σημειώνεται μικρή βραχυπρόθεσμη βελτίωση των δεικτών της μεταποίησης, όπως επιβεβαιώνεται και από τα πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ επί του 2ου τριμήνου. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, παρότι ο εποχικά διορθωμένος Γενικός Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής του μηνός Ιουλίου 2019, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο δείκτη του Ιουνίου 2019, παρουσίασε μείωση 1,1% και ο Γενικός Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής του μηνός Ιουλίου 2019, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο δείκτη του Ιουλίου 2018, παρουσίασε μείωση 2,1%, η μεταβολή του επιμέρους Δείκτη Μεταποίησης ήταν θετική (κατά 1,7%).

Είναι γεγονός ότι η δεκαετία από-επένδυσης έχει δημιουργήσει ένα «επενδυτικό κενό» στην ελληνική οικονομία που επιδρά σε διαφορετικά επίπεδα τεχνολογικού, ψηφιακού και επιχειρηματικού εκσυγχρονισμού. Οι συγκεκριμένες τάσεις είναι αναμενόμενο να επηρεάσουν τον αναμενόμενο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης αλλά πολύ περισσότερο θα επιδράσουν στο ευρύτερο αναπτυξιακό μονοπάτι της ελληνικής οικονομίας για τα επόμενα χρόνια, εάν κανείς συνηπολογίσει τις ευρύτερες αλλαγές που εκτυλίσσονται σε διεθνές επίπεδο ως προς τις γεωπολιτικές και γεωοικονομικές εξελίξεις, τις εμπορικές εντάσεις, την ανάδυση νέων οικονομιών, τον τεχνολογικό μετασχηματισμό και την εμφάνιση νέων αποδιαρθρωτικών επιχειρηματικών μοντέλων που μεταβάλλουν τα τοπικά παραγωγικά τοπία και το διεθνές επιχειρηματικό περιβάλλον. Η δεκαετία της κρίσης αποτέλεσε μια μακρά περίοδο ασθενούς και ανεπαρκούς οικονομικής και παραγωγικής δραστηριότητας που δημιουργεί τον κίνδυνο εμπέδωσης μιας αναπτυξιακής τροχιάς υστέρησης σε σχέση με τις άλλες οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αναπτυξιακή αυτή τροχιά αναπαράγει την κατεύθυνση ελλιπούς τεχνολογικής εμπάθυνας και παραγωγικής εξειδίκευσης της ελληνικής οικονομίας που συνδέεται με τον περιορισμένο βαθμό ενσωμάτωσης τεχνολογίας και τη διαχρονική κατεύθυνση προς παραγωγικές δραστηριότητες χαμηλής και χαμηλής-προς-μέση τεχνολογικής εξειδίκευσης, δεδομένου ότι η πλειονότητα των επιχειρήσεων εντοπίζεται στα επίπεδα μέσης-χαμηλής και χαμηλής τεχνολογικής εξειδίκευσης καθώς και στις υπηρεσίες χαμηλής έντασης γνώσης. Η τάση ερμηνεύει μεταξύ άλλων και τη χαμηλή συγκέντρωση στο λεγόμενο τμήμα των εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών. Αναφέρεται ενδεικτικά ότι στον μεταποιητικό κλάδο, σύμφωνα με τη Eurostat, η Ελλάδα κατατάσσεται διαχρονικά στις τελευταίες χώρες της ΕΕ-28 όσον αφορά στο ποσοστό επιχειρήσεων μέσης-υψηλής και υψηλής τεχνολογικής εξειδίκευσης καθώς και στο μερίδιο των αντίστοιχων εξαγωγίμων αγαθών που ενσωματώνουν υψηλή τεχνολογική ένταση.

Ως προς τη διάρθρωση επίσης της ελληνικής οικονομίας, πρέπει να σημειωθεί ότι οι μικρές επιχειρήσεις διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην ελληνική εμπορική μη χρηματοπιστωτική οικονομία, αφού παράγουν το 63,6% της προστιθέμενης αξίας και το 85,2% της απασχόλησης, υπερβαίνοντας και στους δύο αυτούς τομείς τον

ευρωπαϊκό μέσον όρο (56,8% και 66,4% αντίστοιχα). Ιδιαίτερη σημασία για την ελληνική οικονομία, ειδικότερα στον τομέα της απασχόλησης, παρουσιάζουν οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (micro), οι οποίες αποτελούν άλλωστε και τον κύριο κορμό της οικονομίας τη χώρας. Επιπροσθέτως, οι πολύ μικρές επιχειρήσεις στην Ελλάδα παρέχουν σχεδόν 6 στις 10 θέσεις εργασίας, υπερβαίνοντας κατά πολύ τον μέσο όρο των 3 στις 10 θέσεις εργασίας σε επίπεδο ΕΕ, έχοντας αυξήσει το ποσοστό απασχόλησής τους κατά 18,2%. Η επίδοση των πολύ μικρών επιχειρήσεων ως προς τη δημιουργία θέσεων εργασίας οφείλεται και στη συνολικά ανοδική τάση που παρουσίασαν οι ΜμΕ στον τομέα της απασχόλησης, σημειώνοντας για την περίοδο 2015-2017 μια αύξηση της τάξης του 10,7%. Αναφορικά με τη συμβολή των ΜμΕ στην προστιθέμενη αξία, παρατηρείται επίσης ανοδική τάση, κινούμενη σε ήπιους ρυθμούς, αφού οι καθοδικές τάσεις της περιόδου 2015-2016 (με πτώση 2,8%), ακολουθήθηκαν από μια αύξηση της τάξεως του 5,4% κατά το 2016-2017, οδηγώντας σε μια συνολική αύξηση του 2.5% την περίοδο 2015-2017.

Ο αριθμός των ΜμΕ στη χώρα την τελευταία περίοδο φαίνεται να παρουσιάζει αυξητικές τάσεις, με τις νεοφυείς επιχειρήσεις στην Ελλάδα να παρουσιάζουν κατά την τελευταία πενταετία ραγδαία ανάπτυξη. Εντούτοις, το ποσοστό των ελληνικών νεοφυών επιχειρήσεων που εξελίσσονται σε ταχέως αναπτυσσόμενες (scale-up) είναι χαμηλότερο συγκριτικά με τον μέσον όρο της ΕΕ. Σε επίπεδο υπο-τομέων, σύμφωνα με τα στοιχεία του Small Business Act, ο κλάδος των προϊόντων διατροφής αποτελεί τον σημαντικότερο υποτομέα της μεταποίησης στην Ελλάδα, αφού για το 2017 συνέβαλε στην παραγωγή του 1/3 της απασχόλησης και της προστιθέμενης αξίας. Σε αυτό φαίνεται να συνετέλεσε αποφασιστικά η ισχυρή εξαγωγική επίδοση των ΜμΕ του κλάδου, με αύξηση στις εξαγωγές των προϊόντων διατροφής κατά 46% κατά τη χρονική περίοδο 2010-2016. Επιπλέον, σημαντικοί κλάδοι είναι οι «Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών» εστίασης, οι «Υπηρεσίες μεταφοράς και αποθήκευσης» καθώς και ο τομέας της «Μεταποίησης» που συμβάλλει επίσης σημαντικά στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, τόσο στον τομέα της απασχόλησης, παρουσιάζοντας την περίοδο 2015- 2017 συνολική αύξηση της τάξης του 9,7% (με

ανοδικές τάσεις στις επιχειρήσεις όλων των κατηγοριών μεγέθους) όσο και ως προς τη συμβολή τους στην παραγωγή προστιθέμενης αξίας, που αυξήθηκε κατά 14,6%.

Είναι γεγονός ότι η περιορισμένη επενδυτική δραστηριότητα και οι επενδύσεις περιορισμένης κλίμακας δυσχεραίνουν την αναπτυξιακή σύγκλιση με την αναδύομενη διεθνή τεχνολογική και παραγωγική πραγματικότητα, αναδεικνύοντας μεσοπρόθεσμα τον κίνδυνο τεχνολογικής υστέρησης, ανεπαρκούς παραγωγικής προσαρμογής και αδυναμίας μετάβασης σε αναβαθμισμένα και εμπορεύσιμα προϊόντα και υπηρεσίες για ένα μεγάλο τμήμα πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων. Η μείωση του διευρυνόμενου παραγωγικού και τεχνολογικού χάσματος προϋποθέτει την αναβάθμιση του κεφαλαιουχικού/τεχνολογικού εξοπλισμού των επιχειρήσεων που σε συνδυασμό με τη βελτίωση των μεθόδων παραγωγής ή/και οργάνωσης θα συμβάλουν στην αναβάθμιση της ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών σε μια σειρά τομέων της ελληνικής οικονομίας.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω μακροοικονομικές και παραγωγικές διαστάσεις της ελληνικής οικονομίας, το επίκεντρο της συζήτησης ως προς τις απαιτούμενες κρατικές πολιτικές –και συνεπώς την κατεύθυνση των προτεραιοτήτων της επόμενης προγραμματικής περιόδου- οφείλει να συμπεριλάβει το σχεδιασμό μέτρων πολιτικής που θα εστιάσουν στην αναβάθμιση της παραγωγικής δραστηριότητας με βάση τις πραγματικές ανάγκες και δυνατότητες των παραγωγικών τομέων και μηχανισμών. Ο ζωτικός ρόλος των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων επιβάλλουν την ενίσχυση και την αναβάθμιση της παραγωγικής τους εξειδίκευσης (ως προς τον μεταποιητικό κλάδο), την αναβάθμιση της ποιότητας των προϊόντων και των παρεχόμενων υπηρεσιών, την ενδυνάμωση των διαθέσιμων δεξιοτήτων καθώς και του οργανωτικού τους μετασχηματισμού μέσα από ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών μοντέλων και νέων μορφών παραγωγικών συνεργασιών. Ο συνδυασμός ενός υψηλού βαθμού συμβατότητας με τα ενδογενή χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας με μια ορθολογική διάγνωση των προβλημάτων και των δυσκολιών που αντιμετωπίζει σήμερα το μεγαλύτερο μέρος των μικρών επιχειρήσεων, θα επιτρέψει την εκπόνηση μιας δέσμης μέτρων και πολιτικών που θα οδηγήσουν σε βελτίωση των βασικών

παραγόντων διαμόρφωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και των παραγωγικών δυναμικών σε επίπεδο μικρών επιχειρήσεων και ελληνικής οικονομίας συνολικά.

Πέραν όμως του πραγματικού ρυθμού μεγέθυνσης, της διάρθρωσης και του βαθμού τεχνολογικής εμβάθυνσης και παραγωγικής εξειδίκευσης της ελληνικής οικονομίας, είναι σημαντικό να εξεταστεί η διάσταση της πραγματικής οικονομικής σύγκλισης (σ.σ. σύγκλιση ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ του κοινοτικού μέσου όρου). Η οικονομική κρίση όξυνε περαιτέρω τις αποκλίσεις και τις περιφερειακές ανισότητες μεταξύ χωρών και περιφερειών της Ένωσης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι από το 95,1% του πραγματικού μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΠΜΚΑ) της ΕΕ-28 το 2007, το επίπεδο της πραγματικής σύγκλισης μειώθηκε στο 69,7% το 2017. Σε σύγκριση με την ΕΕ-15 και την Ευρωζώνη το σχετικό ΠΜΚΑ της Ελλάδος μειώθηκε το 2017 στο ποσοστό 64,6% και 65,8% από 85,3% και 87,1% (2007). Σύμφωνα με σχετικά στοιχεία, το ΠΜΚΑ Ελλάδος και ΕΕ-28 προσεγγίζει τα δεδομένα στα μέσα της δεκαετίας του 1960 (The Conference Board Total Economy Database, 2018). Επιπλέον, η ελληνική οικονομία υποχωρεί κατά 10 θέσεις στην κλίμακα του πραγματικού μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ (ΠΜΚΑ) της ΕΕ-28, ενώ εντοπίζεται το 2007 στη 14η θέση σε όρους ΠΜΚΑ (ΕΕ-28) (24η το 2017). Συνεπώς, η πορεία σύγκλισης σε όρους πραγματικού μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ με την ΕΕ-28 προϋποθέτει την επίτευξη υψηλών, παρατεταμένων και σταθεροποιημένων ρυθμών μεγέθυνσης, γεγονός που άμεσα συνδέεται με τις κατευθύνσεις, τις εξειδικεύσεις και το παραγωγικό υπόβαθρο –τόσο σε επίπεδο εμβάθυνσης και βιώσιμων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, όσο και σε επίπεδο εύρους και διαφοροποίησης- της ελληνικής οικονομίας.

Η πραγματική σύγκλιση σε όρους πραγματικού μέσου κατά κεφαλήν ΑΕΠ δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς το σχεδιασμό και την ανάπτυξη στοχευμένων πολιτικών μέσω των αντίστοιχων εργαλείων (π.χ. Διαρθρωτικά Ταμεία, Ταμείο Συνοχής), ιδιαίτερα μετά την πολυετή οικονομική κρίση. Είναι λοιπόν σημαντικό οι χώρες της Ε.Ε. –και ιδιαίτερα οι χώρες που επλήγησαν περισσότερο καθώς και οι λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες- να υποστηριχθούν συστηματικά και εντατικά ως προς την ενίσχυση των υλικών και ψηφιακών υποδομών

τους, την υποστήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, την ενθάρρυνση της τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας, την υποστήριξη του ανθρωπίνου κεφαλαίου και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων, την ενίσχυση της παραγωγικότητάς τους, την υποβοήθηση των δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, τη βελτίωση της κατάστασης της απασχόλησης και την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων με έμφαση στις λιγότερο ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες.

Ως εκ τούτου, πρέπει να σημειωθεί ότι οι περιφερειακές πολιτικές και οι πολιτικές συνοχής, όπως αυτές αποτυπώνονται επιχειρησιακά και στις υλοποιούμενες στρατηγικές έξυπνης εξειδίκευσης, αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους αναπτυξιακούς μηχανισμούς της Ένωσης και η διεύρυνση τους θα συμβάλλει σε μια ισόρροπη και γεωγραφικά κατανομημένη κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη στην Ε.Ε. Σε αυτό το πλαίσιο, αποτελεί κρίσιμη παράμετρο να επιδιωχθεί η επέκταση και διεύρυνση των περιφερειακών πολιτικών μέσω της ενίσχυσης του κοινοτικού προϋπολογισμού και η προώθηση μέτρων αναπτυξιακής ώθησης, προσαρμογής και σύγκλισης των λιγότερο ανεπτυγμένων οικονομιών της Ένωσης, με ιδιαίτερη έμφαση στην παραγωγική προσαρμογή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων συναρτήσει των διεθνών οικονομικών, παραγωγικών και τεχνολογικών εξελίξεων.

4 Μια νέα αναπτυξιακή πολιτική για τις μικρές επιχειρήσεις

Η κεντρική θέση που ολοένα περισσότερο καταλαμβάνει η «γνώση» στην παραγωγική διαδικασία συνεπιφέρει σημαντικές μεταβολές στα παραγωγικά συστήματα. Η αλλαγή του παραγωγικού προτύπου προς μια κατεύθυνση «οικονομίας βασισμένης στη γνώση» προϋποθέτει τη διαμόρφωση ενός πλαισίου που θα διευκολύνει την πρόσβαση σε στρατηγικούς πόρους (π.χ. τεχνολογία, δεξιότητες, χρηματοδότηση και δίκτυα συνεργασίας), οι οποίοι θα εξασφαλίζουν την αποτελεσματική εισαγωγή νέων τεχνολογικών και οργανωτικών συστημάτων και την προώθηση βελτιώσεων σε διαδικασίες, προϊόντα αλλά και υπηρεσίες. Η μετατόπιση ωστόσο του παραγωγικού μοντέλου προϋποθέτει την άμεση αντιμετώπιση του «παραγωγικού

προβλήματος» της ελληνικής οικονομίας που συνοψίζεται, μεταξύ άλλων, στον υποτονικό ρυθμό επενδύσεων, στο αρνητικό ποσοστό καθαρού σχηματισμού παγίου κεφαλαίου, στον περιορισμένο επενδυτικό και επιχειρηματικό ορίζοντα των μεγάλου τμήματος των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, στον περιορισμένο βαθμό ανάπτυξης παραγωγικών συνεργασιών κάθετου και οριζόντιου συντονισμού η οποία θα επιτρέψει την αξιοποίηση οικονομικών κλίμακας, στη διαχρονική επικέντρωση σε δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας (αγαθά/υπηρεσίες) και στην ελλιπή ενσωμάτωση διεργασιών αναβάθμισης τους καθώς και στον χαμηλό βαθμό ενσωμάτωσης παραγωγικών γνώσεων και δεξιοτήτων.

Αναντίρρητα βεβαίως, η μετατόπιση του «παραγωγικού μοντέλου» προϋποθέτει την πρωθύστερη αναβάθμιση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος εντός του οποίου δραστηριοποιούνται οι μικρές επιχειρήσεις. Εντούτοις, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις καλούνται σήμερα να υπερβούν ένα σύνολο εμποδίων και δυσκολιών που άπτονται τόσο της διαρθρωτικής τους φυσιολογίας όσο και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος σε εγχώριο επίπεδο. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Small Business Act (SBA) για την Ελλάδα, η «πρόσβαση στη χρηματοδότηση» εξακολουθεί να αποτελεί τον πιο προβληματικό τομέα στην Ελλάδα, ενώ σε 4 ακόμα δείκτες, αυτούς της «δεύτερης ευκαιρίας», της «πρόσβασης στη χρηματοδότηση», του «περιβάλλοντος» και της «διεθνοποίησης» η απόδοση της Ελλάδας συγκαταλέγεται μεταξύ των πιο αδύναμων στην ΕΕ, ενώ σε δύο δείκτες, αυτούς της «δεύτερης ευκαιρίας» και των «δεξιοτήτων και της καινοτομίας», η Ελλάδα φαίνεται να παρουσιάζει επιδείνωση σε σχέση με το 2017. Ιδιαίτερα οι περιορισμοί που αναγνωρίζονται σε επίπεδο υποδομών χρηματοδότησης και σχετικών παραμέτρων (π.χ. κόστος χρήματος), τροφοδοτούν δυσανάλογα τα προβλήματα ρευστότητας και άντλησης χρηματοδότησης για τις μικρές επιχειρήσεις που σε συνδυασμό με την υψηλή φορολογία αναδεικνύονται ως τα σημαντικότερα εμπόδια για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στην Ελλάδα σήμερα. Κατά τα χρόνια της ύφεσης, έχει συντελεστεί μια σημαντική μείωση της συνολικής ποσότητας χρήματος και αντίστοιχη μείωση της συνολικής χρηματοδότησης από το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα, οδηγώντας σε ένα φαινόμενο βίαιης απομόχλευσης της ελληνικής οικονομίας με συνεχώς

μειούμενα υπόλοιπα χρηματοδοτήσεων και αρνητικές πιστωτικές επεκτάσεις (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2019). Επιπλέον, προκύπτει πως το επίπεδο των επιτοκίων χρηματοδότησης για τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα είναι από τα υψηλότερα της ευρωζώνης, χαρακτηριστικό που έχει αρνητική επίπτωση στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας. Οι συγκεκριμένες παράμετροι συμβάλλουν αρνητικά στην όποια προσπάθεια αντιμετώπισης του «παραγωγικού προβλήματος» και διεύρυνσης του επενδυτικού προβλήματος και επιχειρηματικού ορίζοντα για τις μικρές επιχειρήσεις. Αντίστοιχα, σύμφωνα με στοιχεία του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, τα βασικότερα εμπόδια ως προς την ενσωμάτωση τεχνολογικού εξοπλισμού ή υιοθέτησης ψηφιακών λύσεων και εργαλείων, αναδεικνύονται οι παράγοντες του κόστους και της έλλειψης χρηματοδότησης (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2019), παράγοντες που επιδρούν καταλυτικά στη δραστηριότητα των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων διαμορφώνοντας ένα πλαίσιο περιορισμένης ψηφιακής προσαρμογής βασισμένης, σε μεγάλο βαθμό, σε ίδια κεφάλαια και επενδύσεις ιδιαίτερα χαμηλής κλίμακας. Ο παράγοντας του κόστους πρόσβασης σε νέο τεχνολογικό εξοπλισμό, σε συνδυασμό με την περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση, την υπερφορολόγηση και την απουσία κινήτρων περιορίζουν ιδιαίτερα τον επιχειρηματικό και επενδυτικό ορίζοντα για ένα μεγάλο τμήμα των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων καθιστώντας δυσχερέστερη την παραγωγική, τεχνολογική και οργανωτική τους προσαρμογή. Επιπλέον, η δυσκολία του χρηματοπιστωτικού τομέα να χρηματοδοτήσει την πραγματική οικονομία έχει εξελιχθεί σε ένα σοβαρό διαρθρωτικό πρόβλημα που σε συνδυασμό με την υπερφορολόγηση και την υπερχρέωση καθλώνει τον πραγματικό ρυθμό μεγέθυνσης και τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης.

Σε συνάρτηση με τα προβλήματα και εμπόδια που τίθενται από το εγχώριο επιχειρηματικό περιβάλλον, τα οποία δυσανάλογα πλήττουν τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, το νέο τοπίο που διαμορφώνεται με την ανάδυση του νέου τεχνολογικού κύματος της λεγόμενης «4ης Βιομηχανικής Επανάστασης» -σε συνδυασμό με ένα περιβάλλον διαρκώς εντεινόμενου διεθνούς εμπορικού, οικονομικού και τεχνολογικού ανταγωνισμού-, δημιουργεί νέες δυνατότητες αλλά και προκλήσεις σε επίπεδο αξιοποίησης νέων ψηφιακών τεχνολογιών και νέων επιχειρηματικών μοντέλων. Η τεχνολογική

προσαρμογή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων –κυρίως ως χρηστών τεχνολογιών αλλά και ως παραγωγών τεχνολογίας σε ένα μικρότερο όμως βαθμό- σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και δη σε επίπεδο λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών, αποτελεί εξαιρετικά σημαντική πρόκληση. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις -και ιδιαίτερα οι πολύ μικρές- συναντούν και αναμένεται να αντιμετωπίσουν εξαιρετικά ισχυρά εμπόδια και δυσκολίες ως προς τη διαδικασία υιοθέτησης προηγμένων ψηφιακών τεχνολογιών ακόμη και σε ένα βασικό επίπεδο εφαρμογών (European Commission, 2017). Σε διεθνές επίπεδο, ο ρυθμός διάχυσης και υιοθέτησης των ψηφιακών τεχνολογιών επιβραδύνεται σε ευθεία αναλογία ως προς το μέγεθος των επιχειρήσεων με τους βαθμούς υιοθέτησης να είναι χαρακτηριστικά χαμηλότεροι σε επίπεδο πολύ μικρών επιχειρήσεων (OECD, 2019). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο και βάσει των δεικτών του DESI, η Ελλάδα κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις ως προς την ενσωμάτωση της ψηφιακής τεχνολογίας (π.χ. ηλεκτρονικές πωλήσεις, κύκλος εργασιών ηλεκτρονικού εμπορίου) (European Commission, 2019). Σημειώνεται επίσης ότι τα τελευταία χρόνια, ορισμένοι δείκτες καινοτομίας εμφανίζουν σταδιακή βελτίωση σε εγχώριο επίπεδο. Το 2018, η Ελλάδα βρίσκεται στην 20η θέση μεταξύ των 28 κρατών της ΕΕ (το 2017 ήταν στην 22η θέση), παραμένοντας όμως στην ομάδα των κρατών-μελών με μέτριες επιδόσεις στην καινοτομία (κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο).

Είναι συνεπώς γεγονός ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν σήμερα πολλαπλές και διαφοροποιημένες προκλήσεις, οι οποίες προέρχονται από γενικότερες παραμέτρους του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Οι δυναμικές αυτές τροφοδοτούν πιέσεις και παράλληλες ανάγκες για αναδιάρθρωση και μετασχηματισμό σε επίπεδο επιχειρήσεων αναφορικά με θέματα λειτουργίας, βιωσιμότητας, ικανοτήτων και ανάπτυξης. Συνοπτικά, οι πιέσεις από το οικονομικό περιβάλλον λειτουργίας των ελληνικών πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων συνοψίζονται σε συγκεκριμένες αναγκαιότητες που ενδεικτικά περιλαμβάνουν:

- ▶ Πρόσβαση στη χρηματοδότηση και σε κατάλληλα χρηματοδοτικά εργαλεία.
- ▶ Διατήρηση επιχειρηματικής λειτουργίας εν μέσω ισχυρών

δομικών και παραμετρικών αρνητικών συνθηκών (π.χ. διεθνής εμπορικός ανταγωνισμός, έλλειψη υποστηρικτικών εργαλείων).

- ▶ Βελτίωση δεξιοτήτων ανθρώπινου δυναμικού αλλά και ικανοτήτων μάθησης, σε επίπεδο επιχείρησης/επιχειρήσεων, μέσα από την ανάπτυξη μηχανισμών συγκέντρωσης και αξιοποίησης γνώσεων.
- ▶ Μείωση του παραγωγικού κόστους με ταυτόχρονη βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών.
- ▶ Διατήρηση ή αύξηση του μεριδίου τους στην εσωτερική αγορά μέσα από ανταγωνιστικά προϊόντα και υπηρεσίες και ανάπτυξη εξωστρεφούς δραστηριότητας,
- ▶ Διατήρηση και βελτίωση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης μέσα σε ένα δυσμενές χρηματοδοτικό πλαίσιο για τις επιχειρήσεις.
- ▶ Διατήρηση επαρκούς επιπέδου επιχειρησιακών δεξιοτήτων και ενίσχυση εισροών γνώσης από το εξωτερικό περιβάλλον, με στόχο τη συνεχή τεχνολογική και οργανωτική μάθηση.
- ▶ Διείσδυση σε νέες θεματικές, εγχώριες ή διεθνείς αγορές μέσω δραστηριοτήτων εξωστρεφούς προσανατολισμού.

Μια νέα αναπτυξιακή πολιτική για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις πρέπει να λάβει υπόψη της τα ενδογενή χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τις αδυναμίες και δυνατότητες καθώς και τους περιορισμούς της ελληνικής οικονομίας. Αντιστοίχως, σημαντικές παράμετροι διαμόρφωσης μιας πολιτικής προσαρμογής των μικρών επιχειρήσεων περιλαμβάνουν τη διάρθρωση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των ισχυρών εμποδίων που αυτές αντιμετωπίζουν ως προς την πρόσβαση στους αναγκαίους στρατηγικούς πόρους, όπως εξωτερικές πηγές γνώσης και τεχνολογίας, δεξιότητες, συνδυαστικά και στοχευμένα εργαλεία χρηματοδότησης και δίκτυα συνεργασίας που θα προσφέρουν κλίμακα και αντίκτυπο στην παραγωγική εξειδίκευση, την καινοτομική δραστηριότητα και τη διαφοροποίηση προϊόντων και υπηρεσιών. Για μια σειρά από λόγους που αφορούν στους περιορισμούς που αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ο εκσυγχρονισμός των ΜΜΕ -ιδιαίτερα των μικρών και πολύ μικρών

επιχειρήσεων- προϋποθέτει το σχεδιασμό και την αποτελεσματική εκπόνηση συντεταγμένων μέτρων πολιτικής για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις καθώς και κρατικές παρεμβάσεις (μέτρα και προγράμματα) που θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και κατ' επέκταση, την οικονομική μεγέθυνση, την ανάπτυξη και τη σύγκλιση της οικονομίας προς το μέσο επίπεδο διαβίωσης στην Ε.Ε. Οργανωμένες πολιτικές «ειδικού σκοπού» με αναπτυξιακό περιεχόμενο αποτελούν σήμερα πραγματικότητα σε όλες τις ανεπτυγμένες οικονομίες. Ως εκ τούτου, βασικός πυλώνας για την εκπόνηση μιας συνολικής Αναπτυξιακής πολιτικής για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις πρέπει να αποτελέσει η επένδυση στη γνώση, την καινοτομία και τις νέες δεξιότητες. Ιδιαίτερα στην εποχή της «4ης Βιομηχανικής επανάστασης», οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις πρέπει να διευκολυνθούν ως προς την ψηφιακή τους μετάβαση μέσω της ενσωμάτωσης νέων ψηφιακών συστημάτων καθώς και ως προς την υιοθέτηση νέων πρακτικών οργάνωσης, συνεργασίας, τυποποίησης, πιστοποίησης, διάθεσης και προώθησης νέων ή βελτιωμένων εμπορεύσιμων προϊόντων και υπηρεσιών. Ο μετασχηματισμός της ελληνικής οικονομίας αφενός μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με την ενεργό κινητοποίηση και τον παραγωγικό και οργανωτικό μετασχηματισμό των ίδιων των βασικότερων συστατικών της οικονομίας, δηλαδή των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, αφετέρου θα πρέπει να ακολουθήσει και να συντονιστεί με τις ραγδαίες διεθνείς οικονομικές, παραγωγικές και τεχνολογικές εξελίξεις.

Συνεπώς, η ανταπόκριση της ελληνικής οικονομίας στο ραγδαία μεταβαλλόμενο οικονομικό, παραγωγικό και τεχνολογικό περιβάλλον απαιτεί την ενίσχυση των ενδογενών παραγωγικών μηχανισμών, βασικό μέρος των οποίων συνιστούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και οι οποίες αποτελούν το συντριπτικά μεγαλύτερο τμήμα της ελληνικής οικονομίας. Η ανάπτυξη σχετικών πολύ-επίπεδων πολιτικών για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις οφείλει να θέσει στο επίκεντρο των στοχεύσεων τους, τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος κυρίως ως προς την πρόσβαση στη χρηματοδότηση, την ενίσχυση των συμπράξεων και της καινοτομίας καθώς την απόκτηση νέων και την αναβάθμιση υφιστάμενων δεξιοτήτων. Ειδικότερα, η βελτίωση του «Εθνικού Συστήματος Καινοτομίας» εν γένει, προϋποθέτει την ανάπτυξη συγκεκριμένων μηχανισμών που να υποστηρίζουν και να

ενδυναμώνουν τα ενδογενή παραγωγικά τμήματα της ελληνικής οικονομίας, σε επίπεδο καινοτομικής δραστηριότητας και ανταγωνιστικότητας. Στις παρούσες συνθήκες, μια νέα αναπτυξιακή πολιτική για τις μικρές επιχειρήσεις οφείλει επίσης να προσανατολιστεί στην ενδυνάμωση της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων με αναφορά στις τεχνολογικές και οργανωτικές καινοτομίες, στα είδη και στην ποιότητα των παραγόμενων προϊόντων και παρεχόμενων υπηρεσιών, στις ποιοτικές πλευρές της κλαδικής και γεωγραφικής εξειδίκευσης, στην ενίσχυση της μάθησης και των δεξιοτήτων, στη διαφοροποίηση των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, στη διαμόρφωση συμπράξεων και συνεργασιών και στην ενίσχυση της επιχειρηματικής συνεργασίας και στη διευκόλυνση της πρόσβασης των μικρών επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση.

Είναι γεγονός βέβαια ότι το παραγωγικό τοπίο των ελληνικών μικρών επιχειρήσεων, οι οποίες επλήγησαν από την πρωτοφανή οικονομική ύφεση, εμφανίζει διαφοροποιημένες τυπολογίες, οι οποίες επιτάσσουν τον σχεδιασμό και την εφαρμογή διαφοροποιημένων εργαλείων παρέμβασης. Η ανάγκη διαμόρφωσης ενός νέου παραγωγικού και αναπτυξιακού προτύπου για την ελληνική οικονομία είναι αναμενόμενο να καταλαμβάνει μεγάλο μέρος των συζητήσεων σε επίπεδο σχεδιασμού πολιτικής. Εντούτοις, οι βασικές προϋποθέσεις για τη διαμόρφωση ενός νέου παραγωγικού προτύπου περιλαμβάνουν πολύ-επίπεδες παρεμβάσεις τόσο στο επίπεδο θεσμικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος (π.χ. κόστη συμμόρφωσης για ΜμΕ, διευκόλυνση πρόσβασης σε χρηματοδότηση, ευνοϊκό φορολογικό πλαίσιο), όσο και σε επίπεδο ενίσχυσης της παραγωγικής βάσης (π.χ. τεχνολογικός εκσυγχρονισμός, καινοτομία προϊόντων και υπηρεσιών, διευκόλυνση παραγωγικών διαδικασιών τυποποίησης και ποιοτικής αναβάθμισης, κατάρτιση και δεξιότητες, έρευνα και ανάπτυξη, ενίσχυση μεταποιητικής αξίας, υποστήριξη παραγωγικών συνεργασιών και εξωστρέφειας, οικοδόμηση δικτύων διανομής). Ειδικότερα, η αναπτυξιακή πολιτική για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις πρέπει να λάβει επίσης υπόψη της τη διάρθρωση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των ισχυρών εμποδίων που αυτές αντιμετωπίζουν ως προς την πρόσβαση στους αναγκαίους στρατηγικούς πόρους, όπως εξωτερικές πηγές γνώσης και τεχνολογίας, δεξιότητες, συν-

δυσαστικά και στοχευμένα εργαλεία χρηματοδότησης και δίκτυα συνεργασίας που θα προσφέρουν κλίμακα και αντίκτυπο στην παραγωγική εξειδίκευση, την καινοτομική δραστηριότητα και τη διαφοροποίηση προϊόντων και υπηρεσιών.

Ως εκ τούτου, το νέο παραγωγικό πρότυπο θα χτιστεί με παρεμβάσεις πολιτικών και στα δυο επίπεδα: το ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον θα επιτρέψει στις ΜμΕ να λειτουργήσουν περισσότερο αποδοτικά, ενώ οι παρεμβάσεις αναδιάρθρωσης και ενίσχυσης του παραγωγικού προτύπου θα βελτιώσουν την παραγωγικότητα των παραγωγικών συντελεστών και θα διευκολύνουν τη δημιουργία εμπορεύσιμων προϊόντων, υπηρεσιών και παραγωγικών διαδικασιών προστιθέμενης αξίας οδηγώντας στην αναβάθμιση του παραγωγικού μοντέλου του τομέα και στην ενίσχυση της συμβολής του στο συνολικά παραγόμενο προϊόν. Συνεπώς, στο νέο μεταβαλλόμενο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, αναδεικνύεται η σημασία της ποιοτικής αναβάθμισης των προϊόντων και υπηρεσιών και ειδικότερα της παραγωγής ποιοτικών και «εμπορεύσιμων προϊόντων», με ιδιαίτερη ταυτότητα και εξωστρεφή προσανατολισμό που θα συμπεριλαμβάνει ένα ενεργό ρόλο για τις ΜΜΕ στο σύνολο των κλάδων της ελληνικής οικονομίας.

5 Ψηφιακή Ευρώπη και ολοκλήρωση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Ειδικότερα, από τη μια μεριά οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις με πιο «παραδοσιακά» χαρακτηριστικά λειτουργίας και σε παραδοσιακούς κλάδους της οικονομίας έχουν να αντιμετωπίσουν, μέσα σε αυτή τη διαδικασία, τον κίνδυνο της σημαντικής μείωσης της ανταγωνιστικότητας τους, ενώ, από την άλλη μεριά, οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις με πιο καινοτόμα χαρακτηριστικά έρχονται αντιμέτωπες με ρυθμίσεις, κανονιστικά πλαίσια και χρηματοδοτικά εμπόδια αλλά και με την έλλειψη δεξιοτήτων.

Όπως προαναφέρθηκε, οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις

συναντούν ισχυρά εμπόδια ως προς τη διαδικασία υιοθέτησης προηγμένων ψηφιακών τεχνολογιών ακόμη και σε ένα βασικό επίπεδο εφαρμογών (European Commission, 2017), ενώ ο ρυθμός διάχυσης και υιοθέτησης των ψηφιακών τεχνολογιών επιβραδύνεται σε ευθεία αναλογία ως προς το μέγεθος των επιχειρήσεων με τους βαθμούς υιοθέτησης να είναι χαρακτηριστικά χαμηλότεροι σε επίπεδο πολύ μικρών επιχειρήσεων (OECD, 2019). Το πρόβλημα είναι περισσότερο έντονο στις λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες. Βάσει των δεικτών του DESI, η Ελλάδα κατατάσσεται στις τελευταίες θέσεις ως προς την ενσωμάτωση της ψηφιακής τεχνολογίας στις μικρές επιχειρήσεις (π.χ. ηλεκτρονικές πωλήσεις, κύκλος εργασιών ηλεκτρονικού εμπορίου) (European Commission, 2019), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά περιορισμένης διείσδυσης αποτυπώνονται σε μια σειρά τεχνολογικών κατηγοριών (π.χ. ηλεκτρονικές πωλήσεις, διαχείριση μεγάλου όγκου δεδομένων, υπολογιστικό νέφος) (OECD, 2019).

Ο «ψηφιακός μετασχηματισμός» των επιχειρήσεων συχνά προϋποθέτει ολοκληρωμένες ψηφιακές λύσεις σχετικά μεγάλης κλίμακας ή υψηλής τεχνολογίας, ενώ συνήθως απαιτεί σημαντικές αρχικές επενδύσεις και λειτουργικά κόστη συντήρησης και αναβάθμισης, όπως επίσης συνδυάζεται με την ανάγκη αναβάθμισης των ψηφιακών δεξιοτήτων εντός ενός οργανισμού. Επιπλέον, οι προηγμένες ψηφιακές λύσεις ενδέχεται να απαιτούν αναβαθμίσεις υπολογιστικών συστημάτων για τη στήριξη προηγμένων τεχνολογικών εφαρμογών, με αποτέλεσμα υψηλότερο κόστος σε όρους επενδύσεων και οργανωτικής προσαρμογής. Οι συνέπειες για τις πολύ μικρές επιχειρήσεις είναι ότι αυτά τα εμπόδια, σε συνδυασμό με άλλες παραμετρικές συνθήκες (π.χ. περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση) μπορεί να φαίνονται ανυπέβλητα και κατά συνέπεια η έννοια της «ψηφιοποίησης» να γίνεται αντιληπτή ως μια μακροπρόθεσμη, σύνθετη και ανέφικτη προοπτική. Τα πιθανά οφέλη πιθανόν να αποτελούν ένα ισχυρό κίνητρο αλλά προϋποθέτουν σειρά μέτρων διευκόλυνσης και προσαρμογής. Στο πλαίσιο αυτό, τα μέτρα για την επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού και την αντιμετώπιση των διαφοροποιήσεων μεταξύ κρατών μελών, οφείλουν να αποτελέσουν μια διακριτή προτεραιότητα για τις εθνικές πολιτικές. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται η διαμόρφωση δράσεων στο ΕΣΠΑ 2021–2027 και η διασύνδεση τους με το νέο επιχειρησιακό

πρόγραμμα «Ψηφιακή Ευρώπη», το οποίο έχει σχεδιάσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και πρόκειται να ενεργοποιηθεί για την προγραμματική περίοδο 2021 – 2027 καθώς και με όλες τις αντίστοιχες πρωτοβουλίες της Ε.Ε. για την επιτάχυνση της ψηφιοποίησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (π.χ. Digital Single Market strategy, Horizon Europe, Digital Innovation Hubs, New Skills Agenda, Digital Skills and Jobs Coalition, Smart Specialisation, COSME, 'Fostering SMEs' Growth through Digital Transformation' initiative, Alliance for Internet of Things Innovation, Digitising European Industry). Μια τέτοια διασύνδεση θα πρέπει να λάβει υπόψη της τους βασικούς άξονες συγκρότησης του συγκεκριμένου επιχειρησιακού προγράμματος, στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης της ψηφιακής ενιαίας αγοράς, με ιδιαίτερη διακριτή έμφαση στις ιδιαιτερότητες των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων και στα εμπόδια που αυτές αντιμετωπίζουν ως προς την πρόσβαση τους στις νέες τεχνολογικές και ψηφιακές εξελίξεις.

Η «Ψηφιακή Ευρώπη» συνιστά ένα νέο επιχειρησιακό πρόγραμμα που εντάσσεται στο κεφάλαιο «Ενιαία Αγορά, Καινοτομία και Ψηφιακή Οικονομία» του προτεινόμενου μακροπρόθεσμου προϋπολογισμού της ΕΕ. Το πρόγραμμα βασίζεται στη στρατηγική για την Ψηφιακή Ενιαία Αγορά που δρομολογήθηκε τον Μάιο του 2015 και σε ό,τι αυτή έχει επιτύχει κατά τα τελευταία έτη, έχοντας ως κύριο στόχο να διαμορφώσει τους όρους για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της Ευρώπης προς όφελος των πολιτών και των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει τη δημιουργία του πρώτου προγράμματος «Ψηφιακή Ευρώπη» και την επένδυση 9,2 δισ. ευρώ για την προσαρμογή του επόμενου μακροπρόθεσμου προϋπολογισμού της ΕΕ, για το διάστημα 2021-2027, στις εντεινόμενες ψηφιακές προκλήσεις όπως η τεχνητή νοημοσύνη, η υπολογιστική υψηλών επιδόσεων και η κυβερνοασφάλεια και η επένδυση στις απαιτούμενες ψηφιακές δεξιότητες που οι πολίτες της ΕΕ θα πρέπει να κατέχουν προκειμένου να εξασφαλίσουν την πρόσβαση τους στις πλέον σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες και να τις χρησιμοποιούν με επάρκεια. Η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το νέο πρόγραμμα επικεντρώνεται σε πέντε τομείς: Υπερυπολογιστές, Τεχνητή νοημοσύνη, Κυβερνοασφάλεια και εμπιστοσύνη, Ψηφιακές δεξιότητες, Διασφάλιση ευρείας χρήσης των ψηφιακών τεχνολογιών σε όλους τους τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας.

«Ψηφιακή Ευρώπη»

Υπερυπολογιστές: Ποσό ύψους 2,7 δισ. ευρώ θα χρηματοδοτήσει την ανάπτυξη και την ενίσχυση των υπερυπολογιστών και της επεξεργασίας δεδομένων στην Ευρώπη, που είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη πολλών τομέων, από την υγεία και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ως την ασφάλεια των αυτοκινήτων και την κυβερνοασφάλεια. Η χρηματοδότηση αυτή θα καταστήσει δυνατή την αποτελεσματικότερη και ευρύτερη χρήση των υπερυπολογιστών τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Τεχνητή νοημοσύνη: ποσό ύψους 2,5 δισ. ευρώ πρόκειται να διατεθεί για τη διάδοση της τεχνητής νοημοσύνης σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή οικονομία και την κοινωνία. Ο προϋπολογισμός αυτός αξιοποιεί την ευρωπαϊκή προσέγγιση για την τεχνητή νοημοσύνη που παρουσιάστηκε στις 25 Απριλίου 2018: σκοπός είναι η τόνωση των επενδύσεων ώστε να αξιοποιηθεί στο μέγιστο η τεχνητή νοημοσύνη, λαμβανομένων ταυτόχρονα υπόψη των κοινωνικοοικονομικών αλλαγών που επιφέρει, και να διασφαλιστεί το κατάλληλο δεοντολογικό και νομικό πλαίσιο. Το πρόγραμμα Ψηφιακή Ευρώπη θα προσφέρει στις δημόσιες αρχές και στις επιχειρήσεις, ιδίως στις μικρότερες, καλύτερη πρόσβαση στις εγκαταστάσεις δοκιμών και πειραματισμού τεχνητής νοημοσύνης που βρίσκονται στα κράτη μέλη, ενώ προβλέπεται ανοικτές πλατφόρμες και χώροι βιομηχανικών δεδομένων για την τεχνητή νοημοσύνη να είναι διαθέσιμοι σε όλη την Ευρώπη, σε κόμβους ψηφιακής καινοτομίας που θα παρέχουν εγκαταστάσεις δοκιμών και γνώσεις στις μικρές επιχειρήσεις και στους τοπικούς φορείς καινοτομίας.

Κυβερνοασφάλεια και εμπιστοσύνη: ποσό ύψους 2 δισ. ευρώ θα επενδυθεί για την προάσπιση της ψηφιακής οικονομίας, της κοινωνίας και των δημοκρατιών της ΕΕ μέσω της ενίσχυσης της κυβερνοάμυνας και του ευρωπαϊκού κλάδου της κυβερνοασφάλειας, της χρηματοδότησης εξοπλισμού και υποδομών κυβερνοασφάλειας προηγμένης τεχνολογίας, και της στήριξης της ανάπτυξης των απαραίτητων δεξιοτήτων και γνώσεων.

Ψηφιακές δεξιότητες: ποσό ύψους 700 εκατ. ευρώ θα επιτρέψει στο σημερινό και στο μελλοντικό εργατικό δυναμικό να αποκτήσει με ευκολία προηγμένες ψηφιακές δεξιότητες μέσω μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων επιμορφωτικών προγραμμάτων και πρακτικών ασκήσεων στον χώρο εργασίας, ανεξαρτήτως κράτους μέλους διαμονής. Στο πλαίσιο του προγράμματος «Ψηφιακή Ευρώπη», οι κόμβοι ψηφιακής καινοτομίας θα πραγματοποιούν στοχευμένα προγράμματα χάρη στα οποία οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και οι δημόσιες διοικήσεις θα μπορούν να εφοδιάζουν τους εργαζομένους τους με τις δεξιότητες που χρειάζονται για να αποκτήσουν πρόσβαση στις νέες ευκαιρίες που προσφέρουν οι υπερυπολογιστές, η τεχνητή νοημοσύνη και η κυβερνοασφάλεια.

Διασφάλιση ευρείας χρήσης των ψηφιακών τεχνολογιών σε όλους τους τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας: με χρηματοδότηση ύψους 1,3 δισ. ευρώ θα καταστεί δυνατός ο ψηφιακός μετασχηματισμός της δημόσιας διοίκησης και των δημόσιων υπηρεσιών και η διαλειτουργικότητά τους σε επίπεδο ΕΕ, και θα διευκολυνθεί η πρόσβαση όλων των επιχειρήσεων, και ιδίως των μικρομεσαίων, στην τεχνολογία και την τεχνογνωσία. Οι κόμβοι ψηφιακής καινοτομίας θα λειτουργούν ως σημεία ενιαίας εξυπηρέτησης για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τις δημόσιες διοικήσεις, παρέχοντάς τους πρόσβαση σε τεχνολογική εμπειρογνωσία και πειραματικές εγκαταστάσεις, καθώς και συμβουλές για την καλύτερη αξιολόγηση της επιχειρηματικής σκοπιμότητας των έργων ψηφιακού μετασχηματισμού. Θα υποστηριχθεί η δημιουργία ενός δικτύου κόμβων ψηφιακής καινοτομίας ώστε να διασφαλιστεί η ευρύτερη δυνατή γεωγραφική κάλυψη όλης της Ευρώπης. Οι κόμβοι ψηφιακής καινοτομίας αποτελούν σήμερα ένα από τα βασικά στοιχεία της στρατηγικής για την ψηφιοποίηση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας.

Η προτεραιότητα της Ψηφιακής Ενιαίας Αγοράς αποσκοπεί στην άρση των εμποδίων που δεν επιτρέπουν την αξιοποίηση των δυνατοτήτων του διαδικτύου από τους πολίτες της ΕΕ αλλά και από τις επιχειρήσεις οι οποίες δεν μπορούν να αξιοποιήσουν στο σύνολο τους τα ψηφιακά εργαλεία. Η στρατηγική για την Ψηφιακή Ενιαία Αγορά αποτελείται από τρεις τομείς πολιτικής ή «πυλώνες»:

- ▶ Καλύτερη πρόσβαση των καταναλωτών και των επιχειρήσεων σε διαδικτυακά αγαθά που αναφέρεται στην ανάγκη εξέλιξης του ψηφιακού περιβάλλοντος της ΕΕ σε έναν χώρο όπου αγορές και πωλήσεις θα μπορούν να γίνονται απρόσκοπτα και με θεμιτούς όρους.
- ▶ Ένα περιβάλλον φιλικό για τα ψηφιακά δίκτυα και τις ψηφιακές υπηρεσίες που αναφέρεται στον σχεδιασμό κανόνων που θα συμβαδίζουν με τους ρυθμούς εξέλιξης της τεχνολογίας και θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη των υποδομών.
- ▶ Η ψηφιοποίηση ως παράγοντας ανάπτυξης η οποία θα επιτευχθεί με την αξιοποίηση της ψηφιοποίησης στην ευρωπαϊκή οικονομία, βιομηχανία και απασχόληση.

Στόχος της ψηφιακής ενιαίας αγοράς είναι να υπάρχουν λιγότερα εμπόδια και περισσότερες ευκαιρίες για επιχειρηματικές δραστηριότητες μεταξύ των χωρών της ΕΕ με νόμιμο, ασφαλή, προστατευμένο και προσιτό τρόπο. Ωστόσο, σύμφωνα με το DESI 2019, ένα πολύ μικρό ποσοστό (8%) των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στην ΕΕ πραγματοποιούν διασυνοριακές ηλεκτρονικές πωλήσεις, ένα αντίστοιχο χαμηλό ποσοστό πραγματοποιούν ηλεκτρονικές πωλήσεις (17%) με τον κύκλο εργασιών ηλεκτρονικού εμπορίου να ανέρχεται σε ποσοστό 10%, ενώ ένα ποσοστό 12% αξιοποιούν μαζικά δεδομένα (big data). Τα αντίστοιχα ποσοστά για την Ελλάδα με ενδιάμεσο (ή χαμηλότερο του μέσου ευρωπαϊκού όρου) επίπεδο ψηφιακής ωριμότητας αποτυπώνουν ακόμη χαμηλότερες επιδόσεις, όπως χαμηλά ποσοστά σε επίπεδο κύκλου εργασιών ηλεκτρονικού εμπορίου (4%), χρήσης υπολογιστικού νέφους (7%), διασυνοριακών ηλεκτρονικών πωλήσεων (7%), και ηλεκτρονικών πωλήσεων (11%).

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η ολοκλήρωση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς μπορεί να βοηθήσει την Ευρώπη να διατηρήσει την ηγετική θέση της στην παγκόσμια ψηφιακή οικονομία. Οι βασικοί που έχουν τεθεί είναι οι ακόλουθοι:

- ▶ Τόνωση του ηλεκτρονικού εμπορίου στην ΕΕ με άρση του γεωγραφικού αποκλεισμού και οικονομικότερη και αποτελεσματικότερη διασυνοριακή παράδοση των παραγγελιών

- ▶ Εκσυγχρονισμός των κανόνων πνευματικής ιδιοκτησίας ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της ψηφιακής εποχής
- ▶ Επικαιροποίηση των κανόνων της ΕΕ για τα οπτικοακουστικά μέσα και δημιουργία ίσων όρων ανταγωνισμού για συγκρίσιμες ψηφιακές πηγές, αντιμετώπιση του παράνομου υλικού στο διαδίκτυο και προστασία των πλέον ευάλωτων χρηστών.
- ▶ Εντατικοποίηση της ευρωπαϊκής αντίδρασης στις κυβερνοεπιθέσεις, μέσω της ενίσχυσης του ENISA, του οργανισμού της ΕΕ για την κυβερνοασφάλεια, καθώς και μέσω του σχεδιασμού αποτελεσματικών μέτρων ποινικού δικαίου και αποτροπής κυβερνοεπιθέσεων, έτσι ώστε να βελτιωθεί η προστασία των πολιτών, των επιχειρήσεων και των δημόσιων φορέων της Ευρώπης
- ▶ Αξιοποίηση του δυναμικού της ευρωπαϊκής οικονομίας δεδομένων με σαφείς κανόνες για την ελεύθερη κυκλοφορία μη προσωπικών δεδομένων στην ΕΕ
- ▶ Εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών συνδέσεων στο διαδίκτυο για όλους στην ΕΕ μέσω της «συνδεσιμότητας για μια ευρωπαϊκή κοινωνία των gigabit»
- ▶ Προσαρμογή των κανόνων για την προστασία της ιδιωτικότητας στο νέο ψηφιακό περιβάλλον (ePrivacy)
- ▶ Παροχή βοήθειας σε μεγάλες και μικρές επιχειρήσεις, ερευνητές, πολίτες και δημόσιες αρχές ώστε να αξιοποιήσουν στο μέγιστο τις νέες τεχνολογίες, εξασφάλιση των απαραίτητων ψηφιακών δεξιοτήτων για όλους και χρηματοδότηση της έρευνας για την υγεία και την πληροφορική υψηλών επιδόσεων στην ΕΕ.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι εθνικές πολιτικές για την επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού και την αντιμετώπιση της τεχνολογικής και ψηφιακής υστέρησης σε μια σειρά κατηγοριών, πρέπει να αξιοποιήσουν τα υφιστάμενα εργαλεία σε ευρωπαϊκό επίπεδο, να προτεραιοποιήσουν βασικές ανάγκες και αποδέκτες καθώς και να «επινοήσουν» στοχευμένες παρεμβάσεις προσαρμογής των μικρών επιχειρήσεων στο νέο ψηφιακό περιβάλλον. Οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις μπορούν να αποτελέσουν μια διακριτή

προτεραιότητα για τις εθνικές πολιτικές ψηφιοποίησης και τεχνολογικού μετασχηματισμού. Αντίστοιχα, τα σχεδιαζόμενα μέτρα πολιτικής πρέπει να λάβουν υπόψη τους τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις ως προς τη διαδικασία ψηφιακής τους προσαρμογής, τις συνεπακόλουθες εξειδικευμένες ανάγκες (π.χ. κοινή πρόσβαση σε διαμοιρασμένο τεχνολογικό εξοπλισμό, αναβάθμιση δεξιοτήτων, πρόσβαση σε διαμοιρασμένα ανοικτά δεδομένα) σε συνδυασμό με απομάκρυνση των εμποδίων προσαρμογής (π.χ. νέα στοχευμένα χρηματοδοτικά εργαλεία), την ανάγκη συντονισμού ευρύτερων εμβληματικών δράσεων εκσυγχρονισμού παραδοσιακών κλάδων (π.χ. κατασκευές, αγροδιατροφή), σύγχρονες πολιτικές επιτάχυνσης και διευκόλυνσης της τεχνολογικής διείσδυσης (π.χ. δράσεις επίδειξης και ασφαλούς δοκιμής ψηφιακών τεχνολογιών προσαρμοσμένων σε ανάγκες μικρότερης κλίμακας/κόστους) σε συνδυασμό με την διάχυση νέων οργανωτικών προτύπων. Σε αυτό το περιβάλλον, θα πρέπει να συνυπολογιστεί η σημασία των τρεχόντων διακυμάνσεων και τάσεων που διαπιστώνονται ως προς τις διεθνείς οικονομικές και παραγωγικές εξελίξεις (π.χ. αναδιάταξη διεθνών αλυσίδων αξίας, ωρίμανση και αναδιάρθρωση μακρών και βραχέων τεχνολογικών κύκλων, διεθνής παρατεταμένη οικονομική στασιμότητα, αναδόμηση διεθνών γεωοικονομικών δυναμικών). Προς αυτή την κατεύθυνση, το ευρύτερο κύμα του τρέχοντος ψηφιακού και τεχνολογικού μετασχηματισμού δύναται να αποτελέσει εργαλείο προς μια ενιαία και πολυεπίπεδη αναπτυξιακή πολιτική για τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις και ένα ευρύτερο οικονομικό μετασχηματισμό για την ελληνική οικονομία, αφενός συμπληρώνοντας τις αναγκαίες εγχώριες αναπτυξιακές προϋποθέσεις σε επίπεδο χρηματοδοτικών, επενδυτικών και θεσμικών συνθηκών, αφετέρου βελτιώνοντας τα επίπεδα παραγωγικής εξειδίκευσης, εστίασης και διασύνδεσης των ελληνικών μικρών επιχειρήσεων ώστε να ανταποκριθούν στις ευρύτερες και επικείμενες μακροοικονομικές, γεωοικονομικές, επιχειρηματικές και τεχνολογικές μεταβολές.

6 Προτάσεις ΓΣΕΒΕΕ ανά θεματική κατηγορία

Παρακάτω ακολουθεί η συνοπτική αποτύπωση των προτάσεων της ΓΣΕΒΕΕ ως προς το περιεχόμενο των μέτρων της επόμενης προγραμματικής περιόδου που συντίθεται από τους βασικούς συντελεστές μιας νέας αναπτυξιακής πολιτικής για τις μικρές επιχειρήσεις λαμβάνοντας ως γνώμονα τη συστηματοποίηση ενεργειών και δράσεων που θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων στην ελληνική οικονομία.

Σε αυτό το πλαίσιο, χρήζει ιδιαίτερης αναφοράς η εξής επισήμανση. Η ΓΣΕΒΕΕ διαχρονικά θεωρεί ότι μια βασική προϋπόθεση για τον ουσιαστικό και μακροπρόθεσμο παραγωγικό μετασχηματισμό των μικρών επιχειρήσεων αφορά στην ενίσχυση, ωρίμανση και υποστήριξη συνεργατικών σχημάτων (π.χ. clusters, δίκτυα καινοτομίας). Τα μέτρα ενίσχυσης των συνεργατικών σχημάτων στοχεύουν στην οργανωμένη ενίσχυση της επιχειρηματικής συνεργασίας, των διεπιχειρησιακών σχέσεων, της συνεργατικής καινοτομίας, της ανοικτής καινοτομίας καθώς και της ανάπτυξης νέων επιχειρηματικών μοντέλων ανάμεσα σε πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις ή/και φορείς έρευνας-τεχνολογίας. Οι δράσεις αυτές θα μπορούσαν να δημιουργήσουν οικονομίες κλίμακας, νέες παραγωγικές αλυσίδες προστιθέμενης αξίας και να προωθήσουν τον παραγωγικό μετασχηματισμό των μικρών επιχειρήσεων, να ενισχύσουν την παραγωγικότητα και την ανταγωνιστική θέση τους καθώς και να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για βελτιωμένη πρόσβαση σε χρηματοδοτικές πηγές. Ιδιαίτερα σε ένα επιχειρηματικό και παραγωγικό περιβάλλον που διαμορφώνεται μέσα από παράγοντες έντονου διεθνούς ανταγωνισμού, ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων και σημαντικών οικονομικών και εμπορικών μετασχηματισμών, η θέση των μικρών επιχειρήσεων μπορεί να ενδυναμωθεί μέσα από σύγχρονους μηχανισμούς που θα διασφαλίζουν διευκολυμένη πρόσβαση σε κρίσιμους και αναγκαίους πόρους (π.χ. τεχνολογικές υποδομές και εξοπλισμός, χρηματοδότηση, οργάνωση, γνώσεις και δεξιότητες). Οι σχετικές προτάσεις που η ΓΣΕΒΕΕ συστηματικά διαμορφώνει και προωθεί,, συνθέτουν ένα πολυ-επίπεδο και ολοκληρωμένο πλαίσιο

ενίσχυσης της συνεργατικότητας σε επίπεδο μικρών επιχειρήσεων και εστιάζουν, μεταξύ άλλων, σε κατηγορίες όπως: i) φορολογικά και οικονομικά κίνητρα, ii) άμεση και στοχευμένη επίλυση των θεσμικών, ρυθμιστικών και φορολογικών εμποδίων, iii) στοχευμένες δράσεις διευκόλυνσης της πρόσβασης σε χρηματοδότηση και σε σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό, iv) ειδικές δράσεις ενίσχυσης των ικανοτήτων και δεξιοτήτων των υφιστάμενων σχημάτων συνεργασίας ως προς την επιχειρηματική τους ανάπτυξη, v) ειδικές δράσεις ανάπτυξης κοινών ή/και διαμοιρασμένων υποδομών και vi) ειδικές δράσεις ενίσχυσης της «ψηφιακής καινοτομίας» και του ψηφιακού μετασχηματισμού. Στα παρακάτω προτεινόμενα μέτρα συνοψίζονται προτάσεις που αφορούν κυρίως στα θέματα ενίσχυσης του παραγωγικού και οικονομικού μετασχηματισμού των μικρών επιχειρήσεων.

A. Μέτρα ενίσχυσης του παραγωγικού και οικονομικού μετασχηματισμού για τις μικρές επιχειρήσεις

Στόχος Πολιτικής 1.

Η ανάδειξη ενός αναβαθμισμένου εγχώριου παραγωγικού προτύπου προϋποθέτει πολύ-επίπεδες παρεμβάσεις τόσο στο επίπεδο ενίσχυσης της παραγωγικής βάσης όσον αφορά στις μικρές επιχειρήσεις (π.χ. τεχνολογικός εκσυγχρονισμός, καινοτομία προϊόντων και υπηρεσιών, διευκόλυνση παραγωγικών διαδικασιών τυποποίησης και ποιοτικής αναβάθμισης, κατάρτιση και δεξιότητες, έρευνα και ανάπτυξη, ενίσχυση μεταποιητικής αξίας, υποστήριξη παραγωγικών συνεργασιών και εξωστρέφειας, οικοδόμηση δικτύων διανομής) όσο και στο επίπεδο θεσμικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος (π.χ. διευκόλυνση πρόσβασης σε χρηματοδότηση). Το ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον θα επιτρέψει στις ΜμΕ να λειτουργήσουν περισσότερο αποδοτικά, ενώ οι παρεμβάσεις αναδιάρθρωσης και ενίσχυσης του παραγωγικού προτύπου θα βελτιώσουν την παραγωγικότητα των παραγωγικών συντελεστών και θα διευκολύνουν τη δημιουργία εμπορεύσιμων προϊόντων, υπηρεσιών και παραγωγικών διαδικασιών προστιθέμενης αξίας οδηγώντας στην αναβάθμιση του παραγωγικού μοντέλου. Η επίτευξη ενός βιώσιμου πραγματικού ρυθμού μεγέθυνσης θα πρέπει να συνοδεύεται από πολιτικές που θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση των ποιοτικών περιεχομένων

και χαρακτηριστικών της ελληνικής οικονομίας μέσω της ενίσχυσης παραγόντων όπως χρηματοδότηση, τεχνολογία – καινοτομία, νέα επιχειρηματικά μοντέλα, συνεργασίες-δικτύωση-διάχυση γνώσης και αναβαθμισμένες επαγγελματικές, επιχειρηματικές και ψηφιακές δεξιότητες, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση των προϋποθέσεων σύγκλισης με τις διεθνείς παραγωγικές, τεχνολογικές και οικονομικές εξελίξεις. Σε αυτό το πλαίσιο, καταγράφονται οι εξής ενδεικτικές προτεινόμενες ενέργειες:

- ▶ ειδικές δράσεις δημιουργίας αναγκαίων κοινών τεχνολογικών υποδομών (hubs) για την ενίσχυση και την κλιμάκωση παραγωγικών δραστηριοτήτων (π.χ. ανάπτυξη και πιστοποίηση νέων προϊόντων) σε συγκεκριμένους κλάδους μικρο-μεταποίησης που δραστηριοποιούνται μικρές επιχειρήσεις και δημιουργία «Δικτύου Κέντρων Ανάπτυξης Προϊόντων», σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές της χώρας, με εξειδίκευση στις θεματικές περιοχές προτεραιοτήτων των νέων στρατηγικών «έξυπνης εξειδίκευσης», τα οποία θα παρέχουν τεχνική βοήθεια σχεδιασμού, πρωτοτυποποίησης και ανάπτυξης νέων προϊόντων κυρίως σε παραδοσιακούς κλάδους με δυνατότητες ανάπτυξης προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Τα συγκεκριμένα κέντρα αναμένεται να διαδραματίσουν έναν κρίσιμο ρόλο σε στάδια της παραγωγικής διαδικασίας, όπου διαπιστώνεται σημαντική υστέρηση από πλευράς μικρών επιχειρήσεων (π.χ. σχεδιασμός και τυποποίηση προϊόντων, οργάνωση συστημάτων εφοδιασμού/διανομής/προώθησης).
- ▶ προώθηση μέτρων διαμόρφωσης και ενίσχυσης σχημάτων συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων (π.χ. συμπράξεις, κοινοπραξίες, δίκτυα) και δημιουργία ενός «δικτύου κέντρων συνεργασίας» -σε συνάρτηση με τις περιφερειακές στρατηγικές RIS- που θα συμβάλλουν στην ωρίμανση πρωτοβουλιών κάθετου και οριζόντιου συντονισμού, στη διαμόρφωση «μικρο-αλυσίδων αξίας», στον επιμερισμό στοιχείων κόστους (π.χ. από κοινού παραγγελίες πρώτων υλών) και στην ανάπτυξη κοινών έργων και δράσεων επιχειρηματικής ανάπτυξης (π.χ. νέα προϊόντα και υπηρεσίες).

- ▶ προώθηση στοχευμένων μέτρων κάθετου συντονισμού και ενίσχυσης παραγωγικών διασυνδέσεων σε επίπεδο ενδιάμεσων και τελικών προϊόντων τόσο σε ενδο-κλαδικό επίπεδο (π.χ. σχήματα κάθετης συνεργασίας) μεταξύ κρίσιμων παραγωγικών τομέων ως προς την προστιθέμενη αξία και την αξία παραγωγικής τους δραστηριότητας (π.χ. διασύνδεση αγροδιατροφής-τουρισμού).
- ▶ μέτρα διαμόρφωσης κατάλληλων βιοτεχνικών χώρων και διευκόλυνση εγκατάστασης μικρών επιχειρήσεων σε κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους γεωγραφικής εγγύτητας με άλλους φορείς/οργανισμούς (π.χ. πανεπιστήμια), με στόχο την εκτέλεση συγκεκριμένων παραγωγικών εργασιών σε μεγαλύτερη κλίμακα και την αξιοποίηση εξωτερικών οικονομιών.
- ▶ διαμόρφωση κόμβων για πολύ μικρές επιχειρήσεις που θα παρέχουν πρόσβαση σε σύγχρονο εξειδικευμένο εξοπλισμό (π.χ. CNC, 3D printers) και συναφείς τεχνολογίες (π.χ. εξειδικευμένο λογισμικό) σε μια σειρά από κλάδους όπου εντοπίζονται τάσεις και δυναμικές μετασχηματισμού (π.χ. δημιουργική οικονομία και σχέδιο, αγροδιατροφή και νέες τεχνολογίες).
- ▶ υποστήριξη συνεργατικών σχημάτων ως πρότυπα κυκλικής πρακτικής σε συγκεκριμένους κλάδους (π.χ. τυποποίηση αγροτικών προϊόντων) που θα λειτουργήσουν στη βάση χρησιμοποίησης αξιοποίησης κοινών υποδομών από πολλαπλούς χρήστες (π.χ. κοινή χρήση δομών εργαστηρίου, πραγματοποίηση συνεργατικής έρευνας, οργανωμένη προώθηση προϊόντων σε αγορές του εξωτερικού).
- ▶ δέσμη ενοποιημένων μέτρων αναβάθμισης υφιστάμενου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και άυλων συναφών επενδύσεων, με σκοπό την αύξηση και επέκταση της παραγωγικής δυναμικότητας, την εισαγωγή νέων μεθόδων παραγωγής και σύγχρονων τεχνολογικών συντελεστών καθώς και την ενδυνάμωση των ψηφιακών δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού. Ιδιαίτερη στόχευση πρέπει να δοθεί ως προς τις παραπάνω παρεμβάσεις και στο επίπεδο της αναβάθμισης του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού

των μικρών επιχειρήσεων, με αναφορά στις επιχειρήσεις της μεταποίησης αλλά και των υπόλοιπων τομέων (υπηρεσίες-εμπόριο) όπου κρίνεται αναγκαίο.

- ▶ σχεδιασμός και ανάπτυξη ειδικών χρηματοδοτικών εργαλείων υποστήριξης και ειδικών ταμείων στοχευμένων κεφαλαίων ενίσχυσης και εγγυήσεων, με έμφαση στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, τον παραγωγικό τους μετασχηματισμό, την ανάπτυξη νέων ή βελτιωμένων ποιοτικών προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και ενεργειών διείσδυσης σε νέες θεματικές και γεωγραφικές αγορές.

B. Βασικές ενότητες προτάσεων πολιτικής ως προς την ψηφιακή προσαρμογή και ωρίμανση των μικρών επιχειρήσεων

Στόχος Πολιτικής 1.

Η αναγνώριση της φυσιογνωμίας και των αναγκών των μικρών επιχειρήσεων ως προς τη ψηφιοποίηση μπορεί να συνεισφέρει στη διαμόρφωση κατάλληλων στοχευμένων πολιτικών ψηφιοποίησης για την ψηφιακή τους μετάβαση και ωρίμανση. Η ψηφιακή προσαρμογή συνιστά μια διάσταση που αφορά το σύνολο των επιχειρήσεων, εντούτοις οι ψηφιακές ανάγκες και δυνατότητες ποικίλουν και διαφοροποιούνται ανάλογα με τον κλάδο, τη δραστηριότητα, το μέγεθος κτλ. Οι πολιτικές ψηφιακής ωρίμανσης απαιτείται να είναι πλέον στοχευμένες, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφοροποιημένες δυνατότητες και ανάγκες των μικρών επιχειρήσεων σε επίπεδο τομέων και υπο-τομέων οικονομικής και παραγωγικής δραστηριότητας. Οι βασικές περιοχές επικέντρωσης ως προς τις προτεινόμενες παρεμβάσεις περιλαμβάνουν:

- ▶ εκπόνηση ενός στοχευμένου και «βασικού πολύ-επίπεδου πακέτου ψηφιακής μετάβασης για πολύ μικρές επιχειρήσεις» (π.χ. κουπόνια τεχνολογίας), ειδικά για τη μη-τεχνολογικές εταιρείες (χαμηλής/μέσης έντασης τεχνολογίας/γνώσης), σε κρίσιμες και βασικές κατηγορίες ψηφιακού εκσυγχρονισμού τόσο σε επίπεδο εγκατάστασης και αναβάθμισης βασικού εξοπλισμού και λειτουργιών (π.χ. λογισμικό, συστημάτων παραγγελιοληψίας και προμηθειών, διαδικτυακής προβολής, πρόσβαση σε σύγ-

χρονες υπολογιστικές υποδομές κ.α.), όσο και σε επίπεδο διεύθυνσης της παραγωγικής και εμπορικής δυναμικότητας μέσω της περαιτέρω ψηφιοποίησης διεργασιών, δραστηριοτήτων, προϊόντων / υπηρεσιών, επιχειρηματικού μοντέλου και ψηφιακών δεξιοτήτων.

- ▶ διαμόρφωση ψηφιακών κόμβων (digital hubs for non-tech SMEs) και υποδομών εκπαίδευσης/κατάρτισης, επίδειξης και πιλοτικής χρήσης νέων ψηφιακών τεχνολογιών που θα παρέχουν πρόσβαση σε τεχνολογικές υποδομές και εργαλεία για πολύ μικρές μη-τεχνολογικές (χαμηλής / μέσης έντασης τεχνολογίας / γνώσης) επιχειρήσεις.
- ▶ ειδικά προγράμματα στοχευμένων «μικροπιστώσεων ψηφιοποίησης», με σκοπό τη διευκόλυνση των διαδικασιών και ενεργειών ψηφιοποίησης, με διαφοροποιήσεις ανάλογα με τις ανάγκες επιμέρους τομέων εμπορίου, υπηρεσιών και μεταποίησης.
- ▶ ειδικά εργαλεία και στοχευμένες δράσεις αναβάθμισης των ψηφιακών δεξιοτήτων σε επίπεδο μικρών επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένων των επιχειρήσεων χαμηλής/μέσης έντασης τεχνολογίας/γνώσης), με έμφαση σε θέματα σύγχρονων ψηφιακών εργαλείων που κρίνονται αναγκαία για την ψηφιακή ανάπτυξη των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων στο πλαίσιο της «4ης Βιομηχανικής Επανάστασης» (4BE).
- ▶ ειδικές δράσεις συνεργατικών έργων (τύπου «Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ»), με έμφαση σε αναδυόμενες συστάδες ψηφιακών τεχνολογιών της 4BE και με προσανατολισμό στην ψηφιακή και τεχνολογική προσαρμογή και αναβάθμιση ευρύτερων τομέων της οικονομίας συμπεριλαμβανομένων κλάδων χαμηλής/μέσης έντασης τεχνολογίας/γνώσης (π.χ. κατασκευές, τουρισμός, μεταποίηση-βιοτεχνία, εμπόριο, υπηρεσίες).
- ▶ ανάπτυξη γενικών δράσεων ψηφιακής υποδομής σε συνάρτηση με τις προτεραιότητες του προγράμματος Digital Europe, όπως διαμόρφωση εναρμονισμένων υποδομών και υπηρεσιών υπολογιστικού νέφους (federation of cloud services) για δεδομένα που αφορούν μικρές επιχειρήσεις, μεταξύ άλλων, επί κρίσιμων περιοχών ενδιαφέροντος (π.χ. μεταφορές, ενέργεια, κλίμα).

Γ. Μέτρα σε επίπεδο εκπαίδευσης, κατάρτισης και ενδυνάμωσης δεξιοτήτων (συμπεριλαμβανομένων των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης)

Στόχος Πολιτικής 1.

Η ανάπτυξη και αξιοποίηση των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού καθώς και η ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση οφείλει να αποτελέσει κρίσιμο πυλώνα στη νέα προγραμματική περίοδο. Η ΓΣΕΒΕΕ θεωρεί αναγκαίο να εμπλουτιστεί το θεματολόγιο και να ενταχθούν δράσεις με τα ακόλουθα αντικείμενα:

- ▶ ενίσχυση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα. Αποτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης και λήψη μέτρων με έμφαση στην εφαρμογή συστημάτων συνδυασμού επαγγελματικής εκπαίδευσης και απόκτησης πρακτικής εμπειρίας απασχόλησης στο αντικείμενο των σπουδών. Οι γενικότερες εξελίξεις στο παραγωγικό και οικονομικό πεδίο μπορούν -υπό προϋποθέσεις- να αλλάξουν το κοινωνικό προφίλ της επαγγελματικής εκπαίδευσης και να την καταστήσουν πιο ενεργή συνειδητή επιλογή εκπαιδευτικής διαδρομής και επαγγελματικής προοπτικής για χιλιάδες νέους. Για να γίνει κάτι τέτοιο πρέπει η επαγγελματική εκπαίδευση να ενισχυθεί και χρηματοδοτικά (υποδομές, εργαστήρια πρακτικής άσκησης, επιμόρφωση εκπαιδευτικού προσωπικού, εκσυγχρονισμός εκπαιδευτικών περιεχομένων και υλικών).
- ▶ επικαιροποίηση υφιστάμενων και εκπόνηση νέων επαγγελματικών περιγραμμάτων από τα Ινστιτούτα των κοινωνικών εταιριών, σε επαγγέλματα – ειδικότητες που είναι αναγκαίο (βάσει ISCO-08) με τροποποίηση και βελτίωση της μεθοδολογίας ανάπτυξης και παρουσίασης. Η εκπόνηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και των αναλυτικών ωρολογίων προγραμμάτων σε όλες τις βαθμίδες της επαγγελματικής εκπαίδευσης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος (ΕΠΑΛ, ΕΠΑΣ, ΙΕΚ) χρειάζεται να λαμβάνει υπόψη το περιεχόμενο των επαγγελματικών περιγραμμάτων καθώς και τις ανάγκες των εκπαιδευομένων και τις θεωρήσεις του εκπαιδευτικού προσωπικού για την επίτευξη

του βασικού στόχου που είναι η προετοιμασία ολοκληρωμένων τεχνιτών και επαγγελματιών.

- ▶ στο πεδίο της επαγγελματικής κατάρτισης, προτείνεται επιπλέον:
  - ◆ Σύνταξη -συγκεκριμένων και προσαρμοσμένων στις ειδικές συνθήκες υλοποίησης- εκπαιδευτικών προγραμμάτων με την ευθύνη των παρόχων γενικής εκπαίδευσης, αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Τα συγκεκριμένα προγράμματα πρέπει να βασίζονται στις εγκεκριμένες προδιαγραφές του εκπαιδευτικού προγράμματος (Εκπαιδευτικό Πρότυπο) καθώς και να συνδυάζονται με τις εκροές του Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας.
  - ◆ Ανάπτυξη μηχανισμών και μεθόδων ποιοτικής επαγγελματικής κατάρτισης με την αναβάθμιση του σχεδιασμού βάσει των αναγκών της εκπαιδευόμενης ομάδας, με την υιοθέτηση συστημάτων ποιότητας των διαδικασιών εκπαίδευσης, και συμμετοχικών μεθόδων εκπαίδευσης ενηλίκων καθώς και με την εδραίωση ουσιαστικών συστημάτων παρακολούθησης, αξιολόγησης και ανατροφοδότησης των εκπαιδευτικών έργων με έμφαση στη συνεχή επιμόρφωση και ανάπτυξη των εκπαιδευτών ενηλίκων.
- ▶ δημιουργία και αξιοποίηση αξιόπιστου και αποτελεσματικού δικτύου φορέων για την παρακολούθηση των εξελίξεων στους κλάδους και στις τοπικές αγορές εργασίας. Αποτύπωση του δυναμισμού των επαγγελμάτων και έγκαιρη καταγραφή των αναγκών σε νέες δεξιότητες μέσα από την ενδυνάμωση και την αξιοποίηση του Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών Αγοράς Εργασίας.
- ▶ κατάρτιση / μάθηση στην επιχείρηση:
  - ◆ Ενίσχυση της έρευνας και των πιλοτικών εφαρμογών εκπαίδευσης και μάθησης μέσα στην επιχείρηση. Μορφές ευέλικτης και προσαρμοσμένης κατάρτισης στην επιχείρηση σε συνδυασμό με τη συμβουλευτική του ανθρώπινου

δυναμικού και την συμβουλευτική υποστήριξη τις οικονομικής μονάδας. Μητρώο επιχειρήσεων – «οργανισμών μάθησης» για υποδειγματική κατάρτιση και πιστοποίηση προσόντων. Συνδυασμός με ανάπτυξη συστήματος κινήτρων για τη συμμετοχή επιχειρήσεων.

- ▶ μέτρα ενίσχυσης κινήτρων και μείωσης των εμποδίων για τη συμμετοχή των ενηλίκων και ειδικότερα των απασχολουμένων στις μικρές επιχειρήσεις, στη διά βίου μάθηση
  - ◆ «θετικές διακρίσεις» και στοχευμένες δράσεις σε ομάδες που έχουν ανάγκη, π.χ. σεμινάρια κατάρτισης για άτομα που έχουν μειωμένα προσόντα ή δεν έχουν ποτέ λάβει μέρος σε ενέργειες συνεχιζόμενης εκπαίδευσης («Σεμινάριο για πρώτη φορά»).
  - ◆ επέκταση και βελτίωση των μεθόδων ενημέρωσης των δυνητικών ωφελουμένων, με στόχο να αυξηθεί η διεισδυτικότητα και η αποτελεσματικότητα της πληροφόρησης και η προσέλκυση νέων ομάδων (πχ άτομα ηλικίας > 50 ετών) στη διά βίου μάθηση.
  - ◆ αναμόρφωση του συστήματος κινήτρων της συμμετοχής των ενηλίκων στη διά βίου μάθηση. Δύο σημαντικά κίνητρα στην εποχή μας είναι η αντιμετώπιση του κόστους κατάρτισης και η αναγνώριση των αποτελεσμάτων της μη τυπικής εκπαίδευσης.
  - ◆ απλοποίηση των διαδικασιών σχεδιασμού, υλοποίησης, παρακολούθησης και διαχείρισης σεμιναρίων επαγγελματικής κατάρτισης.
  - ◆ επικέντρωση της κατάρτισης σε αντικείμενα που αφορούν εργαζόμενους, εργοδότες, αυτοαπασχολούμενους και άνεργους σε δυναμικούς κλάδους (κατά το δυνατόν σε επαγγέλματα εντάσεως εργασίας – κοιτάσματα απασχόλησης, αλλά και υψηλής προστιθέμενης αξίας για την ελληνική οικονομία), π.χ. αντικείμενα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, προστασίας περιβάλλοντος ή εξοικονόμησης ενέργειας στα τεχνικά επαγγέλματα, επαγγέλματα υγείας, αγροτική παραγωγή – τυποποίηση – διακίνηση προϊόντων κλπ.

- ◆ ανάπτυξη υποδειγματικών πρακτικών απόκτησης δεξιοτήτων υψηλού επιπέδου. Έμφαση στις δεξιότητες των τομέων της ψηφιακής οικονομίας, της κατασκευής, του επισιτισμού, του τουρισμού, της διοίκησης μικρής επιχείρησης, των ΑΠΕ, της ανακύκλωσης, της περιβαλλοντικής προστασίας, της εξοικονόμησης ενέργειας κλπ.
- ◆ ανάπτυξη μεθοδολογίας σχεδιασμού σύγχρονων εκπαιδευτικών προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης που θα περιέχουν σε κάθε περίπτωση ένα καλά υπολογισμένο μίγμα βασικών γνώσεων, επαγγελματικών δεξιοτήτων και γενικών / κοινωνικών δεξιοτήτων.
- ◆ δημιουργία, πιλοτική εφαρμογή και εδραίωση καινοτόμων περιβαλλόντων μάθησης για τις μικρές επιχειρήσεις (είτε στο πλαίσιο λειτουργίας των φορέων κατάρτισης, είτε στο πλαίσιο επιχειρήσεων - οργανισμών μάθησης).
- ▶ δράσεις αύξησης, ποιοτικής βελτίωσης και διάδοσης των ανοιχτών μαθησιακών πηγών που προσφέρονται μαζικά και δωρεάν μέσω διαδικτύου.
- ▶ μέτρα για την εκτενέστερη εφαρμογή ευέλικτων και εξ αποστάσεως μεθόδων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ειδικότερα, ανάπτυξη μηχανισμών στήριξης εφαρμογών e learning (learning management systems) των παρόχων εκπαίδευσης για την παραγωγή και ανανέωση εκπαιδευτικού περιεχομένου και τη δημιουργία κατάλληλων πολυμεσικών εφαρμογών.
- ▶ ολοκληρωμένες και ειδικές δράσεις υπέρ της ενεργοποίησης και αξιοποίησης του εργατικού δυναμικού > 50 ετών. Αξιοποίηση των γνώσεων και της εμπειρίας των > 50 ετών, προς όφελος των ιδίων, του εργασιακού τους περιβάλλοντος και των νεώτερων εργαζομένων (μέντορες, εκπαιδευτές, σύμβουλοι). Υποστήριξη μικρών επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων στη διαμόρφωση συνθηκών καλύτερης αξιοποίησης των ατόμων > 50 ετών (εξοικείωση με τη χρήση υπολογιστών, διαχείριση χρόνου, διαχείριση της διαφορετικότητας).
- ▶ πιλοτική εφαρμογή ενέργειας συντονισμού της μετάβασης νέων, από το σχολείο στην εργασία. Στα πλαίσια της ενέργειας

αυτής παρέχονται υπηρεσίες συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού σε νέους (-ες) που εγκατέλειψαν πρόωρα το σχολείο ή δεν έχουν σαφή προσανατολισμό, με στόχο τη διοχέτευσή τους στην επαγγελματική εκπαίδευση ή στην απασχόληση.

- ▶ δημιουργία οργανωμένων υπηρεσιών διά βίου συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού.
- ▶ μέτρα για την περαιτέρω διαμόρφωση της μεθοδολογίας και των σχετικών εργαλείων (π.χ. βάση δεδομένων και Πληροφοριακό Σύστημα, διαδικτυακή πύλη διάχυσης εκροών) του Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών Αγοράς Εργασίας (ΜΔΑΑΕ) ώστε να μπορεί να υποστηρίξει επαρκώς τη διαμόρφωση και τον σχεδιασμό ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και την παροχή συμβουλευτικής καθοδήγησης και επαγγελματικού προσανατολισμού καθώς και για την περαιτέρω ανάπτυξη της μεθοδολογικής επάρκειας του ΜΔΑΑΕ μέσω της υιοθέτησης, εξελισσόμενης λειτουργίας και της συστηματοποίησης μεθόδων προοπτικής διερεύνησης τεχνολογικών εξελίξεων και δεξιοτήτων (skills foresights).

Σύνοψη προτάσεων ΓΣΕΒΕΕ για θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και διά βίου μάθησης

1. Προοπτικές της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΠΑ.Λ., προγράμματα μαθητείας, μηχανισμοί υποστήριξης των ΜμΕ για συμμετοχή σε προγράμματα μάθησης με βάση την εργασία, σχολές μαθητείας ΟΑΕΔ) και σύνδεση της ΕΕΚ με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και της επιχειρηματικότητας (με έμφαση στις ΜμΕ)
  - ▶ Σύστημα πιστοποίησης προγραμμάτων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης.
  - ▶ Περαιτέρω ενίσχυση και υποστήριξη των ΕΠΑΛ με αύξηση των διαθέσιμων πόρων ιδίως για τον εκσυγχρονισμό και τη δημιουργία νέων εργαστηρίων πρακτικής άσκησης.
  - ▶ Επισκόπηση, αξιολόγηση και βελτίωση του Έτους Μαθητείας ΕΠΑΛ.

- ▶ Λήψη θεσμικών ρυθμίσεων σχετικά με την διαβάθμιση στο Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων των αποφοίτων του Έτους Μαθητείας ΕΠΑΛ, ΙΕΚ, διετών κύκλων σπουδών των ΚΕΕ των ΑΕΙ.
  - ▶ Διατήρηση και ενίσχυση των Σχολών Μαθητείας του ΟΑΕΔ.
  - ▶ Διαμόρφωση πλαισίου υποστήριξης των μικρών επιχειρήσεων για πιο μαζική και ενεργή ένταξη στη μαθητεία (προσφορά θέσεων μαθητευομένων).
  - ▶ Εκσυγχρονισμός των μορφών και των περιεχομένων μάθησης στην επιχείρηση κατά την πρακτική άσκηση / μαθητεία.
  - ▶ Υιοθέτηση και εφαρμογή των πορισμάτων της μελέτης του CEDEFOP για τη μαθητεία στην Ελλάδα.
  - ▶ Συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στην διαμόρφωση των προγραμμάτων μαθητείας.
- 2.** Σημασία του συστηματικού, οργανωμένου και διεξοδικού κοινωνικού διαλόγου πριν από κρίσιμες νομοθετικές πρωτοβουλίες αναφορικά με την επαγγελματική εκπαίδευση – κατάρτιση και τη διά βίου μάθηση
- ▶ Μόνιμο δίκτυο (διαρκής ειδική επιτροπή) κοινωνικού διαλόγου μεταξύ κράτους, εκπροσώπων των εργοδοτών και εκπροσώπων των εργαζομένων για τα θέματα αρμοδιότητας του Υπ. Παιδείας με θεσμικές διασφαλίσεις αποτελεσματικής και διεξοδικής διαβούλευσης.
- 3.** Αναγκαία μέτρα ενίσχυσης και διασφάλισης της ποιότητας της επαγγελματικής κατάρτισης και της πιστοποίησης επαγγελματικών προσόντων
- ▶ Επικαιροποίηση της μεθοδολογίας εκπόνησης των επαγγελματικών περιγραμμάτων μέσω συνεργασίας των κοινωνικών εταίρων και του ΕΟΠΠΕΠ και παράλληλη εκπόνηση νέων –καθώς και εκσυγχρονισμός υφιστάμενων- επαγγελματικών περιγραμμάτων.
  - ▶ Ανάπτυξη πλαισίου προδιαγραφών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πιστοποίηση αυτών από τον ΕΟΠΠΕΠ μαζί με το επαγγελματικό περίγραμμα.

- ▶ Υιοθέτηση συστημάτων ποιότητας των διαδικασιών σχεδιασμού, παροχής και αξιολόγησης των ενεργειών κατάρτισης με αφετηρία την εκπόνηση σύγχρονου και ολοκληρωμένου εθνικού συστήματος διαχείρισης ενεργειών κατάρτισης.
  - ▶ Συνεχής εκπαίδευση των εκπαιδευτών ενηλίκων.
  - ▶ Νέο πλαίσιο αδειοδότησης, παρακολούθησης και ελέγχου των παρόχων κατάρτισης (ΚΔΒΜ) με έμφαση στις ποιοτικές προϋποθέσεις λειτουργίας και υλοποίησης των δράσεων κατάρτισης.
  - ▶ Νέο ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο για τις δράσεις συμβουλευτικής υποστήριξης και επαγγελματικού προσανατολισμού.
  - ▶ Ρύθμιση των ποικίλων θεμάτων πιστοποίησης επαγγελματικών προσόντων εκ μέρους του ΕΟΠΠΕΠ και παράλληλα συνεργασία με το ΕΣΥΔ του Υπ. Ανάπτυξης και Επενδύσεων για ολοκληρωμένη διευθέτηση των θεμάτων πιστοποίησης. Ειδικότερα, άμεση θεσμοθέτηση της πιστοποίησης των αποφοίτων των ΚΔΒΜ (επαγγελματίες και εργαζόμενοι που επιδιώκουν να λάβουν Βεβαίωση Επάρκειας) από τον ΕΟΠΠΕΠ.
- 4.** Αξιοποίηση του Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών Δεξιοτήτων και Επαγγελμάτων με σκοπό την όσο το δυνατόν πληρέστερη και τακτικότερη πληροφόρηση των μονάδων επαγγελματικού προσανατολισμού και των υποσυστημάτων της επαγγελματικής εκπαίδευσης, της αρχικής και της συνεχιζόμενης κατάρτισης για τις ανάγκες των κλάδων της οικονομίας σε νέα επαγγέλματα και δεξιότητες
- ▶ Υιοθέτηση και εφαρμογή των πορισμάτων και προτάσεων της μελέτης του CEDEFOP σχετικά με το σύστημα διακυβέρνησης του Μηχανισμού Διάγνωσης Αναγκών Επαγγελμάτων και Δεξιοτήτων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.
- 5.** Σχεδιασμός δράσεων και εξασφάλιση πόρων για εκτεταμένες και διαρκείς πρωτοβουλίες γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων με στόχο τη γενικευμένη αναβάθμιση γνώσεων και δεξιοτήτων μέσω κατάρτισης του γενικού πληθυσμού (ειδικά των μειονεκτουσών ομάδων και των ατόμων χαμηλού και μεσαίου εκπαιδευτικού επιπέδου) ιδίως σε αντικείμενα

- ▶ Βασικών δεξιοτήτων.
  - ▶ Σύγχρονων ψηφιακών δεξιοτήτων.
  - ▶ Περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και προστασίας.
  - ▶ Οριζόντιων και κοινωνικών δεξιοτήτων.
  - ▶ Καλλιέργειας της ιδιότητας του ενεργού πολίτη.
  - ▶ Καλλιέργειας διαπολιτισμικής συνείδησης.
- 6.** Ανάπτυξη κουλτούρας και πρακτικών μορφών συνεργασίας μεταξύ των συναρμόδιων Υπουργείων, φορέων και οργανισμών για θέματα κοινού ενδιαφέροντος
- ▶ Καθορισμός και αποσαφήνιση των πεδίων και θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος και συναρμοδιότητας μεταξύ διαφορετικών Υπουργείων, φορέων και οργανισμών (ιδίως μεταξύ των Υπ. Παιδείας και Εργασίας).
  - ▶ Εξασφάλιση μορφών πρακτικής αποτελεσματικής διοικητικής συνεργασίας μεταξύ συναρμόδιων υπουργείων για τα κοινού ενδιαφέροντος θέματα π.χ. διαρκείς επιτροπές συντονισμού.
  - ▶ Λήψη νομοθετικών πρωτοβουλιών όπου χρειάζεται για ρύθμιση και αποσαφήνιση αρμοδιοτήτων.
- 7.** Συνεργασία με τα Ινστιτούτα των κοινωνικών εταίρων με σκοπό την εκπόνηση μελετών τεκμηρίωσης για την καλύτερη κατανόηση των προβλημάτων, την επεξεργασία προτάσεων και των διατύπωση και ωρίμανση μέτρων και παρεμβάσεων.

Δ. Μέτρα προώθησης της πράσινης και κυκλικής οικονομίας

Στόχος Πολιτικής 2.

Η κυκλική οικονομία συνιστά ένα νέο μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης που εστιάζει στην επαναχρησιμοποίηση, επισκευή, ανανέωση και ανακύκλωση υφιστάμενων υλικών και προϊόντων, προκειμένου να παραταθεί ο κύκλος ζωής τους. Με στόχο την αντικατάσταση του γραμμικού μοντέλου «παραγωγή – κατανάλωση – απόρριψη», η κυκλική οικονομία ανταποκρίνεται στις αρχές της βιώσιμης

ανάπτυξης και αποτελεί πλέον μια παγκόσμια τάση που υιοθετείται ολοένα και από περισσότερα κράτη. Μέσα από την αξιοποίηση παραγωγικών συντελεστών υψηλής έντασης γνώσης και εξειδίκευσης, η κυκλική οικονομία συχνά οδηγεί στην ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών μοντέλων, δημιουργώντας νέα πεδία και προοπτικές τη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα με παράλληλο σεβασμό στο περιβάλλον και τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής. Η κυκλική οικονομία συνάδει επίσης και με την ανάπτυξη δράσεων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή σε επίπεδο ενεργειακών συστημάτων, εξοπλισμού και μέτρων αυξημένης ενεργειακής απόδοσης καθώς και παρεμβάσεων προώθησης νέων τύπων και μορφών ενέργειας, νέων υλικών και νέων κατασκευών.

Ιδιαίτερα όσον αφορά στις πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις της ελληνικής οικονομίας κρίνεται αναγκαία η επισήμανση των σημαντικών δυνατοτήτων εξοικονόμησης ενέργειας στους κλάδους του δευτερογενή και τριτογενή τομέα της ελληνικής οικονομίας που δραστηριοποιούνται οι μικρές επιχειρήσεις. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το συντριπτικά υψηλότερο ποσοστό των επιχειρήσεων στην Ελλάδα αφορά σε πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις, γίνονται αντιληπτά τόσο η σημασία της ενεργειακής κατανάλωσης όσο και τα μεγάλα περιθώρια εξοικονόμησης ενέργειας που υπάρχουν για τις επιχειρήσεις αυτές και τους κλάδους που δραστηριοποιούνται. Ειδικότερα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης και συνεχών αυξήσεων του κόστους ενέργειας (αυξήσεις τιμολογίων ηλεκτρικής ενέργειας των επιχειρήσεων, αυξανόμενες τιμές πετρελαίου/φυσικού αερίου κ.ο.κ.) η υψηλή ενεργειακή κατανάλωση στις επιχειρήσεις αυτές συνεπάγεται υψηλό λειτουργικό κόστος και μείωση της ανταγωνιστικότητας / επιχειρηματικότητας τους.

Ως εκ τούτου, η προώθηση μέτρων μετάβασης σε μια περισσότερο κυκλική οικονομία καθώς και η ανάπτυξη παρεμβάσεων που προωθούν την ενεργειακή απόδοση και τη χρήση ενεργειακών συστημάτων πρέπει να αποτελέσουν βασικές προτεραιότητες και συντελεστές μιας νέας αναπτυξιακής πολιτικής για τις μικρές επιχειρήσεις. Προς αυτή την κατεύθυνση, κρίνεται σκόπιμη η σύνδεση των περιβαλλοντικών στόχων και των στόχων της κλιματικής αλλαγής με τον μεσο-μακροχρόνιο ενεργειακό σχεδιασμό και τις ανάγκες των μι-

κρών επιχειρήσεων, με σκοπό το σχεδιασμό μέτρων μείωσης ενεργειακού κόστους, διεύρυνσης διαθέσιμων ενεργειακών πηγών, εξασφάλισης ενεργειακής επάρκειας και βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας (π.χ. δράσεις εξοικονόμησης και ενεργειακής αποδοτικότητας για μικρές επιχειρήσεις σε επίπεδο υποδομών ενεργειακού φορτίου αλλά και παραγωγικών διαδικασιών).

- ▶ μέτρα προώθησης δράσεων ενεργειακής μετάβασης για μικρές επιχειρήσεις με επικέντρωση σε εξοικονόμηση ενέργειας και ενεργειακή αποδοτικότητα, τόσο σε επίπεδο υποδομών ενεργειακού φορτίου όσο και σε επίπεδο παραγωγικών διαδικασιών (Εξοικονομώ για ΜμΕ).
- ▶ προώθηση δράσεων με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας στις μικρές επιχειρήσεις (π.χ. δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης μικρών επιχειρηματιών για την εξοικονόμηση ενεργειακών πόρων, προστασία του περιβάλλοντος κ.ο.κ.).
- ▶ προώθηση δέσμης μέτρων (π.χ. μέσω νέων εργαλείων χρηματοδοτικής τεχνικής, σχημάτων κατάρτισης, σχημάτων συνεργασίας κ.α.) διάχυσης και ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών, ενεργειακών συστημάτων, νέων υλικών, σύγχρονων πρακτικών και νέων υπηρεσιών που συγκροτούν το «πράσινο και έξυπνο κτήριο» και αφορούν σε ένα ευρύ σύνολο τεχνικών επαγγελμάτων και μικρών επιχειρήσεων.
- ▶ παροχή κινήτρων για την αξιοποίηση ανανεώσιμων μορφών ενέργειας και την υλοποίηση δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας στο περιβάλλον της μικρής επιχείρησης (π.χ. στοχευμένα προγράμματα χρηματοδότησης με την μορφή επιδότησης κεφαλαίου για την εισαγωγή νέων τεχνολογιών ΑΠΕ και εξοικονόμησης ενέργειας στην μικρή επιχείρηση).
- ▶ υλοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων σε ενεργειακά και περιβαλλοντικά ζητήματα που αφορούν τις μικρές επιχειρήσεις (π.χ. προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού της μικρής επιχείρησης σε τεχνικές εξοικονόμησης ενέργειας κ.ο.κ.).
- ▶ δημιουργία Κέντρου Κυκλικής Οικονομίας για μικρές

επιχειρήσεις με επικέντρωση στην καλλιέργεια και ωρίμανση συνεργειών, στο σχεδιασμό κοινών έργων και την κινητοποίηση ενδιαφερομένων μερών, την προώθηση και εκτέλεση δράσεων μετάβασης σε τοπικό επίπεδο, την επίδειξη νέων τεχνολογιών και εφαρμογών και την παροχή προγραμμάτων επιμόρφωσης σε εξειδικευμένα θέματα πράσινης και κυκλικής οικονομίας σε εντοπισμένες θεματικές περιοχές ενδιαφέροντος.

- ▶ μέτρα προώθησης δράσεων δημιουργίας και ωρίμανσης συνεργατικών σχηματισμών στο πεδίο της κυκλικής οικονομίας, επί τη βάση πρωτοβουλιών που θα αναπτυχθούν σε συνάρτηση και μέσω της διασύνδεσης τομέων κρίσιμου ενδιαφέροντος όπως αγροδιατροφή, ενέργεια, περιβάλλον (π.χ. διαχείριση μη-επικίνδυνων αποβλήτων, αξιοποίηση δευτερογενών πρώτων υλών).

Ε. Ειδικές στοχευμένες δράσεις

Μέτρα ενίσχυσης της αγροδιατροφικής οικονομίας

Στόχος Πολιτικής 1.

Ο πρωτογενής τομέας διατηρεί ένα κρίσιμο ρόλο στην ελληνική οικονομία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, η αγροτική παραγωγή και η κτηνοτροφία δημιουργούν ακαθάριστη προστιθέμενη αξία περίπου 5,3 δισ. Ευρώ, το οποίο αποτελεί σχεδόν το 3,3% του ΑΕΠ της χώρας, ενώ η μεταποίηση τροφίμων υπολογίζεται ότι δημιουργεί ακαθάριστη προστιθέμενη αξία περίπου 5,6 δισ. ευρώ. Παράλληλα, ο αγροδιατροφικός κλάδος συνδέεται στενά με ένα ευρύ πλήθος παραγωγικών και οικονομικών δραστηριοτήτων που περιλαμβάνουν την εφοδιαστική αλυσίδα (logistics), την εστίαση, τον τουρισμό κ.α. Παράλληλα, σε διεθνές επίπεδο, τα επόμενα έτη η αγροτική παραγωγή θα γίνει πιο εξειδικευμένη και θα βασιστεί ακόμα περισσότερο στη γνώση και την τεχνολογία (π.χ. ευφυής γεωργία, γεωργία ακριβείας), ενώ το αγροδιατροφικό σύστημα θα βασίζεται ολοένα και περισσότερο σε παραγωγικές συνεργασίες κάθετου συντονισμού μεταξύ διαφορετικών κρίκων της αλυσίδας αξίας (π.χ. γεωργικές εκμεταλλεύσεις, μεταποιητικές εταιρείες αγροδιατροφικού τομέα, εταιρείες προώθησης εξαγωγών, τεχνολογικές εταιρείες διαχείρισης εξοπλισμού, λογισμικού και δεδομένων).

Την ίδια στιγμή, ενώ ο εγχώριος τομέας της αγροδιατροφής συγκεντρώνει ένα πλήθος ποικιλιών και δραστηριοτήτων ιδιαίτερης προστιθέμενης αξίας, δεν διακρίνεται από την αντίστοιχη ανάπτυξη και παρουσία τελικών προϊόντων (many unique varieties – few national brands). Τα τελευταία χρόνια, είναι γεγονός ότι αναγνωρίζεται μια έντονη δυναμική σε επίπεδο παραγωγικών μονάδων και μικρών επιχειρήσεων ως προς την παραγωγή και ανάπτυξη νέων ποιοτικών προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας σε μια σειρά από υπο-τομείς (π.χ. κρασί, λάδι, μέλι, τυρί, αλλαντικά). Η περαιτέρω διεύρυνση και κλιμάκωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων και η βιώσιμη ανάπτυξη του αγροδιατροφικού τομέα που θα βασιστεί σε μια ευρύτερη αλλαγή υποδείγματος και θα λάβει υπόψη της κι άλλες παραμέτρους (π.χ. νέες διατροφικές προτιμήσεις, νέες εξειδικευμένες κατηγορίες προϊόντων, κλιματική αλλαγή), προϋποθέτει ωστόσο ένα σύνολο παρεμβάσεων σε όλο το φάσμα της αλυσίδας αξίας όπου αναγνωρίζονται ελλείψεις, αδυναμίες και εμπόδια για τις παραγωγικές μονάδες –ιδιαίτερα σε επίπεδο μικρής κλίμακας που αποτελεί και την πλειονότητα των παραγωγικών μονάδων- που επιχειρούν να αναπτύξουν νέες παραγωγικές δραστηριότητες και νέα ποιοτικά προϊόντα.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο εγχώριος πρωτογενής τομέας καλείται να αντιμετωπίσει τις αναδυόμενες προκλήσεις σε παράλληλα επίπεδα: i) τεχνολογικός και παραγωγικός εκσυγχρονισμός σε όλο το φάσμα των φάσεων παραγωγής και προώθησης προϊόντων, ii) βελτίωση διαδικασιών τυποποίησης, πιστοποίησης και αναβάθμισης ταυτότητας εμπορεύσιμων προϊόντων, iii) βελτίωση αποδοτικότητας σε όρους υψηλής προστιθέμενης αξίας προϊόντων αγροδιατροφικής αλυσίδας, iv) ανάπτυξη συνεργατικών δικτύων, με σκοπό την επίτευξη υψηλότερου βαθμού συμπράξεων, τη δημιουργία οικονομικών κλίμακας, την εντατικοποίηση των διασυνδέσεων με συμπληρωματικούς κλάδους και τομείς (π.χ. εστίαση, τουρισμός) καθώς και τη διεκδίκηση μεγαλύτερων μεριδίων στις διεθνείς αγορές προϊόντων. Συνεπώς, βασικοί παράγοντες εύρυθμης και αποτελεσματικής ανάπτυξης της αλυσίδας αξίας είναι η απρόσκοπτη λειτουργία των οριζόντιων παραγωγικών σχέσεων (π.χ. σχέση πρωτογενούς τομέα και τουρισμού), ώστε αυτές να μπορεί να ενδυναμώνονται και να διαφοροποιούνται αποκτώντας ανταγωνιστικό πλεονέκτημα καθώς

και η συνεχής βελτίωση των παραγόμενων προϊόντων ως προς τη διαφοροποίηση και διείσδυση τους.

Ως εκ τούτου, η ΓΣΕΒΕΕ έχει μελετήσει και αναδείξει τις σχετικές ανάγκες και έχει διαμορφώσει μια πρόταση πιλοτικής εφαρμογής στον τομέα της αγροτοδιατροφής (Κόμβος Αγροδιατροφικής Καινοτομίας) ώστε να εισαχθούν καινοτομίες σε τμήματα της αλυσίδας αξίας (value-chain) των αγροδιατροφικών προϊόντων (μεταποίηση, εμπορία, μεταφορά, διανομή), να ενισχυθεί η προσαρμοστικότητα των επιχειρήσεων και να δημιουργηθούν σχετικές παραγωγικές συνέργειες. Οι υπηρεσίες του Κόμβου απευθύνονται τόσο σε μεμονωμένες επιχειρήσεις του αγροτοδιατροφικού τομέα, όσο και σε αντίστοιχα συνεργατικά σχήματα και συμπράξεις. Το τρίπτυχο εντός του οποίου προωθούνται οι προτεινόμενες δράσεις περιλαμβάνει: i) τη σημασία αναβάθμισης της ποιότητας των προϊόντων σε επίπεδο παραγωγής/τυποποίησης και προώθησης/συσκευασίας, ii) τη σημασία των συνεργειών με στόχο την επίτευξη οικονομικών κλίμακας/φάσματος και τη διάχυση γνώσης καθώς και iii) την αναβάθμιση των τεχνικών και επιχειρηματικών δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού.

Στο πλαίσιο του πιλοτικού πρότυπου Κόμβου Αγροδιατροφικής Καινοτομίας (Agro-food Innovation Hub), προτείνεται η παροχή ενός πλήρους πακέτου τεχνικής υποστήριξης επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον αγροδιατροφικό τομέα, με έμφαση στην εισαγωγή καινοτόμων καλλιεργειών, προϊόντων και διαδικασιών, στην εισαγωγή νέων τεχνολογικών και ψηφιακών συστημάτων, στην ανάπτυξη νέων εγχειρημάτων ή την προσαρμογή καινοτόμων επιχειρηματικών μοντέλων καθώς και στην προώθηση της συνεργασίας και της δικτύωσής τους. Οι επιμέρους στόχοι της συγκεκριμένης πιλοτικής εφαρμογής ενδεικτικά περιλαμβάνουν:

- ▶ υποστήριξη επιχειρήσεων και επαγγελματιών του αγροδιατροφικού τομέα ως προς την εισαγωγή αποτελεσμάτων και εφαρμογών έρευνας και τεχνολογίας σε επίπεδο νέων μεθόδων παραγωγής (π.χ. γεωργία ακριβείας) καθώς και ως προς την εκπόνηση σχεδίων απόκτησης τεχνογνωσίας για την υιοθέτηση διεργασιών και οργανωτικών καινοτομιών,

- ▶ παραγωγή καινοτόμων, ανταγωνιστικών, ποιοτικών και ασφαλών προϊόντων ελληνικής προέλευσης με υψηλή προστιθέμενη και διατροφική αξία αλλά και την ανάπτυξη καλύτερων υπηρεσιών,
- ▶ καλλιέργεια συνεργασιών και δικτύωσης ανάμεσα στις επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα και του τομέα του τουρισμού και της εστίασης, με στόχο την παραγωγή οικονομιών κλίμακας, τη βελτίωση της ποιότητας και της προτυποποίησης των παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και την ενίσχυση των τοπικών διασυνδέσεων,
- ▶ ενδυνάμωση δεξιοτήτων των επαγγελματιών των σχετικών τομέων σε συγκεκριμένες ειδικότητες που αφορούν στη διασύνδεση των τομέων,
- ▶ ενδυνάμωση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων και επαγγελματιών και σύνδεσή με νέες αγορές/επιχειρήσεις σε συναφείς κλάδους και τομείς,
- ▶ σχεδιασμό και ανάπτυξη καινοτόμων επιχειρηματικών μοντέλων με τη χρήση νέων τεχνολογικών και οργανωτικών προτύπων (π.χ. ψηφιακές πλατφόρμες, δίκτυα συνεργασίας).

Η παραπάνω εφαρμογή θα μπορούσε να επεκταθεί σε συγκεκριμένες περιφέρειες με εξειδίκευση, κρίσιμη μάζα και εκτιμώμενο ενδιαφέρον και δραστηριότητα στο συγκεκριμένο τομέα, λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες των περιφερειακών στρατηγικών «έξυπνης εξειδίκευσης» (RIS3), διαμορφώνοντας ένα Δίκτυο Κόμβων Αγροδιατροφικής Καινοτομίας μέσα από τη στενή συνεργασία με σχετικούς ερευνητικούς φορείς στον τομέα της αγροδιατροφής και φορείς υποστήριξης μικρών επιχειρήσεων.

7 Προτάσεις ΓΣΕΒΕΕ για τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στο σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων του ΕΚΤ

Στην παρούσα ενότητα αποτυπώνονται οριζόντιες προτάσεις της ΓΣΕΒΕΕ για τη συμμετοχή των Κοινωνικών Εταίρων στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού

Ταμείου και τη θεσμική ενδυνάμωση τους. Η αρχή της εταιρικής σχέσης βρίσκεται στο επίκεντρο των πολιτικών συνοχής της ΕΕ με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να υπογραμμίζει ότι η εταιρική σχέση μέσω μιας διαδικασίας που εμπλέκει τις δημόσιες αρχές, τους οικονομικούς και κοινωνικούς εταίρους και την κοινωνία των πολιτών, στο σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση της πολιτικής συνοχής, ενισχύει τη νομιμότητα της χάραξης πολιτικής της ΕΕ και, βελτιώνει την οικειοποίηση της πολιτικής αυτής σε όλα τα επίπεδα, εξασφαλίζοντας παράλληλα την κοινοποίηση των αποτελεσμάτων των πολιτικών της ΕΕ. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: «Σκοπός μιας τέτοιας εταιρικής σχέσης είναι η διασφάλιση της ρήσης των αρχών της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης αλλά και της επικουρικότητας και της αναλογικότητας και ο σεβασμός για τις ιδιαιτερότητες των διαφορετικών θεσμικών και νομικών πλαισίων των επιμέρους κρατών μελών, καθώς επίσης και η εξασφάλιση του ενστερνισμού των παρεμβάσεων από τα ενδιαφερόμενα μέρη και η αξιοποίηση της εμπειρίας και της τεχνογνωσίας των σχετικών συντελεστών».

Όπως επισημαίνεται σε σχετικό κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2014), η αρχή της εταιρικής σχέσης προϋποθέτει τη στενή συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των δημόσιων αρχών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, των κοινωνικών εταίρων και των οργανώσεων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών στα κράτη μέλη. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των πολιτικών των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων (ESI), βελτιώνεται η συλλογική δέσμευση, η αφομοίωση συγκεκριμένων πολιτικών, αναπτύσσεται γνώση και τεχνογνωσία, ενσωματώνονται απόψεις και οπτικές ενώ διασφαλίζεται μεγαλύτερη διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Κώδικας Δεοντολογίας της Εταιρικής Σχέσης¹ ο οποίος υιοθετήθηκε από την Επιτροπή στις 7 Ιανουαρίου 2014 υπό τη μορφή Κανονισμού ορίζει σειρά από αρχές σχετικά με τη διασφάλιση της ενεργούς εμπλοκής των κοινωνικών εταίρων στο

¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014), Ο ευρωπαϊκός κώδικας δεοντολογίας για την εταιρική σχέση στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων Ευρωπαϊκής Ένωσης

σχεδιασμό και την προετοιμασία των χρηματοδοτούμενων από το ΕΚΤ προγραμμάτων.

Όπως έχει διαπιστωθεί, μέσα από έρευνα που διεξήγαγαν οι Ευρωπαίοι Κοινωνικοί Εταίροι, η αρχή της εταιρικής σχέσης εφαρμόζεται πολύ διαφορετικά σε όλα τα κράτη μέλη, με το επίπεδο και το είδος συμμετοχής των εταίρων να εξαρτώνται συχνά από τις εθνικές διοικητικές δομές. Η μελέτη εντόπισε σειρά παραμέτρων που σχετίζονται με τις διαφοροποιήσεις αυτές, όπως οι διαφορές μεταξύ των θεσμικών παραγόντων, διαφορετικές κρατικές παραδόσεις και οι διαφορετικοί τρόποι άσκησης πολιτικής χωρίς να υποτιμώνται και γεωγραφικοί παράμετροι. Επίσης, ο βαθμός συμμετοχής μπορεί να εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως η διοικητική και λειτουργική διάρθρωση του κράτους μέλους, η διαθεσιμότητα πόρων και η πρόσβαση σε αυτούς.

Ειδικότερα στην Ελλάδα ο βαθμός εμπλοκής των κοινωνικών εταίρων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων είναι μειωμένος. Δεδομένου ότι συχνά οι συνεδριάσεις των Επιτροπών Παρακολούθησης έχουν τυπικό χαρακτήρα επικύρωσης ήδη εισηγμένων αποφάσεων των σχετικών κυβερνητικών οργάνων και όχι ουσιαστικό χαρακτήρα συν-διαμόρφωσης αποφάσεων. Ως εκ τούτου η επιρροή των κοινωνικών εταίρων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων περιορίζεται σε κάποια προφορική τοποθέτηση στις ελάχιστες συνεδριάσεις των Επιτροπών Παρακολούθησης ενώ στις περιπτώσεις κατά τις οποίες κατατίθενται από τους κοινωνικούς εταίρους γραπτά υπομνήματα και προτάσεις, αυτά σπανίως λαμβάνονται υπόψη.

Στα παραπάνω, θα πρέπει να προστεθεί ότι στον κόσμο της εργασίας, η ψηφιακή μετάβαση μπορεί να αποτελεί ευκαιρία αλλά και πρόκληση. Όλος ο κόσμος, και η Ευρώπη συγκεκριμένα, την περίοδο αυτή αντιμετωπίζει έναν θεμελιώδη μετασχηματισμό στον κόσμο της εργασίας. Πολλές πτυχές της διαδικασίας ψηφιακής μετάβασης που βρίσκεται σε εξέλιξη δεν είναι ακόμα σαφείς ή κατανοητές. Επιπλέον, οι ταχείες αλλαγές στην αγορά εργασίας όπως είναι η 4η βιομηχανική επανάσταση, η ψηφιακή μετάβαση, οι κοινωνικές, δημογραφικές, και περιβαλλοντικές μεταβολές, και οι παγκόσμιες προκλήσεις απαιτούν κοινές δράσεις για τη βελτίωση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης κατά τρόπο που θα προωθεί την

καινοτομία και θα προάγει την επανακατάρτιση και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των εργαζομένων.

Στο πλαίσιο αυτό, ο κοινωνικός διάλογος σε όλα τα επίπεδα είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Οι κοινωνικοί εταίροι βρίσκονται σε πλέον κατάλληλη θέση για να συνοδεύσουν τη διαδικασία μετασχηματισμού της οικονομίας και να σχεδιάσουν ισόρροπα μέτρα και λύσεις που συμβάλλουν στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο. Με βάση τα παραπάνω αποτελούν κρίσιμους στόχους οι επενδύσεις στην εκπαίδευση και τις δεξιότητες, προκειμένου να επιτευχθεί προσαρμογή ως προς τις υφιστάμενες και τις μελλοντικές ανάγκες της οικονομίας.

Στόχος πολιτικής 1: Συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στο σχεδιασμό και τη δημιουργία ευκαιριών κατάρτισης, στη βελτίωση της συνάφειας των προγραμμάτων κατάρτισης ως προς τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και στην παροχή κατάρτισης στους εργαζομένους

Ο κοινωνικός διάλογος και οι συλλογικές συμβάσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διοίκηση των συστημάτων κατάρτισης, στη δημιουργία ευκαιριών κατάρτισης, και στη βελτίωση της συνάφειας και της παροχής κατάρτισης στους εργαζομένους.

Οι κοινωνικοί εταίροι επειδή ακριβώς έχουν αναλάβει έναν ενεργό ρόλο και παράλληλα έχουν άμεση γνώση και εμπειρία τόσο της αγοράς εργασίας όσο και της αγοράς παροχής κατάρτισης, βρίσκονται στην κατάλληλη θέση προκειμένου να ενισχύσουν τις διαφοροποιημένες επιλογές που προσφέρονται σχετικά με την κατάρτιση, στην κατεύθυνση της αναζήτησης της καλύτερης δυνατής επιλογής ως προς τις ανάγκες εργαζομένων και εργοδοτών στην αγορά εργασίας.

Προτάσεις:

- ▶ Συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη διαμόρφωση ενός θεσμικού πλαισίου όρων ποιότητας για την υλοποίηση των δράσεων κατάρτισης, εξασφαλίζοντας περαιτέρω και ευχερέστερη πρόσβαση στις διαδικασίες κατάρτισης ανέργων και απασχολούμενων.

- ▶ Ενίσχυση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με στόχο α) τη μείωση του αριθμού των νέων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης, και κατάρτισης (NEETs), β) την αναβάθμιση δεξιοτήτων στο ανθρώπινο δυναμικό και γ) τη διευκόλυνση της προσαρμογής των εργαζομένων στα διαρκώς μεταβαλλόμενα παραγωγικά πρότυπα.
- ▶ Ενίσχυση της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στην ανάπτυξη και διαμόρφωση μηχανισμών τεκμηρίωσης και παρακολούθησης των τάσεων και των εξελίξεων της αγοράς εργασίας.

Η κατάρτιση των απασχολούμενων και των ανέργων πρέπει να είναι υψηλής ποιότητας, και να ενισχύει τόσο το ανθρώπινο κεφάλαιο του καταρτιζόμενου όσο και την προστιθέμενη αξία για την επιχείρηση. Πρέπει να ανταποκρίνεται στην ανάγκη βελτίωσης των επαγγελματικών, προσωπικών και μεταφέρσιμων (οριζόντιων) δεξιοτήτων και να συνεισφέρει στην επαγγελματική ανέλιξη εντός του χώρου εργασίας αλλά και εντός του σχετικού παραγωγικού κλάδου. Οι προσφερόμενες δράσεις κατάρτισης εργαζομένων πρέπει να ανταποκρίνονται στις νέες και αναδυόμενες εξελίξεις της αγοράς εργασίας και των επιχειρήσεων. Οι συγκεκριμένες δράσεις πρέπει να είναι προσαρμοσμένες και καινοτόμες σ' ό,τι αφορά τις εκπαιδευτικές μεθόδους που ακολουθούν, λαμβάνοντας υπόψη την οργάνωση της εργασίας και εξασφαλίζοντας την διαδικτυακή τους υλοποίησή, όπου αυτό είναι απαραίτητο, και εντός ενός περιβάλλοντος που βασίζεται στην εργασία.

Μια παραδειγματική περίπτωση:

«Κατάρτιση και πιστοποίηση ανέργων σε κλάδους αιχμής με πιστοποίηση»: μια περίπτωση συνεργασίας των κοινωνικών εταίρων για τη δημιουργία εκπαιδευτικών περιεχομένων προγραμμάτων κατάρτισης

Στο πλαίσιο της πράξης «Κατάρτιση και πιστοποίηση ανέργων σε κλάδους αιχμής με πιστοποίηση» του ΕΠ ΑΝΑΔ-ΕΔΒΜ, τα Ινστιτούτα των κοινωνικών εταίρων και συγκεκριμένα το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών

Βιοτεχνών Εμπόρων (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ), ως συντονιστής εταίρος, από κοινού με τα Ινστιτούτα των άλλων κοινωνικών εταίρων, το Ινστιτούτο Εργασίας της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (ΙΝΕ ΓΣΕΕ), τη Στέγη της Ελληνικής Βιομηχανίας ΣΕΒ (ΣΕΒ), το Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών της Ελληνικής Συνομοσπονδίας Εμπορίου & Επιχειρηματικότητας (ΙΝΕΜΥ ΕΣΕΕ) και το Ινστιτούτο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΙΝΣΕΤΕ), εκπόνησαν, αποτιμώντας και τη σχετική ευρωπαϊκή εμπειρία, πρόταση αναφορικά με την «Ανάπτυξη Προδιαγραφών και Εκπαιδευτικών Περιεχομένων Προγραμμάτων Κατάρτισης» για τη συγκεκριμένη πράξη. Αυτή στόχο είχε να συμβάλει στη διατύπωση των προδιαγραφών του εκπαιδευτικού έργου και, ειδικότερα:

Α. Στη διατύπωση των βασικών εκπαιδευτικών – μαθησιακών στόχων, την καταγραφή των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, την ανάπτυξη / σύνταξη του αναλυτικού ωρολογίου προγράμματος, τις προδιαγραφές για τη «θεωρητική» κατάρτιση, τις βασικές οδηγίες σχετικά με τις προτεινόμενες διδακτικές μεθόδους και τις τεχνικές διδασκαλίας ενηλίκων.

Β. Στην ανάπτυξη του σχετικού εκπαιδευτικού περιεχομένου δηλ. στη δημιουργία σημειώσεων διδασκαλίας (σε μορφή διαφανειών παρουσίασης) με σημειώσεις ακροατηρίου (σημειώσεις κάτω από κάθε διαφάνεια που θα περιλαμβάνουν αναλύσεις, προτάσεις για περαιτέρω μελέτη, βιβλιογραφικές αναφορές και άλλες πηγές π.χ. ιστοσελίδες).

Γ. Στην συγγραφή ενός καταλόγου 200 ερωτήσεων και απαντήσεων, διαβαθμισμένης δυσκολίας, ανά αντικείμενο κατάρτισης, για την αποτίμηση / πιστοποίηση γνώσεων και δεξιοτήτων.

Η πρόταση «Ανάπτυξη Προδιαγραφών και Εκπαιδευτικών Περιεχομένων Προγραμμάτων Κατάρτισης» αφορούσε την τυποποιημένη, επίκαιρη και ποιοτική δόμηση ενός παραδειγματικού μοντέλου σχεδιασμού, ανάπτυξης και έκθεσης σύγχρονου εκπαιδευτικού περιεχομένου και υλικών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης.

Οι αλλαγές και μεταβάσεις στην αγορά εργασίας απαιτούν αποτελεσματική αναβάθμιση υφιστάμενων και απόκτηση νέων δεξιοτήτων στη βάση διαπιστωμένων αναγκών, οι οποίες καθορίζονται από τα εργαλεία πληροφόρησης της αγοράς εργασίας και τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων σ' όλα τα αναγκαία επίπεδα. Μία επιτυχής αντιστοίχιση μεταξύ προσφοράς κατάρτισης και αναγκών των επιχειρήσεων για αυξημένων δεξιοτήτων εργατικό δυναμικό, αποτελεί μια βασική προϋπόθεση για τους εργοδότες προκειμένου να προσφέρουν κατάρτιση και για τους απασχολούμενους και τους ανέργους να έχουν πρόσβαση στην κατάρτιση και παράλληλα να διατηρήσουν μια ποιοτική απασχόληση, ενώ η διαρκής ψηφιοποίηση, η αυτοματοποίηση και η τεχνητή νοημοσύνη αλλάζουν την καθημερινότητα της εργασίας.

Οι μηχανισμοί και τα επίπεδα χρηματοδότησης της κατάρτισης των εργαζομένων διαφέρουν σημαντικά ανά την Ευρώπη. Η διαφοροποίηση αυτή απεικονίζει τα διαφορετικά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης στα κράτη μέλη, καθώς επίσης και τις διαφορετικές επιλογές και ευθύνες των εμπλεκόμενων. Ανεξαρτήτως του μοντέλου χρηματοδότησης, ένας σημαντικός παράγοντας επιτυχίας αποτελεί η εμπλοκή και η συνεργατική συμπεριφορά μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, όταν πρόκειται για την διαχείριση της χρηματοδότησης, του χρόνου και ανθρώπινων πόρων. Τα εθνικά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης μπορούν να βελτιωθούν περαιτέρω, διαμέσου της στοχευμένης οικονομικής υποστήριξης προς τα κράτη μέλη, ως κομμάτι των διαδικασιών του Ευρωπαϊκού εξαμήνου.

Η κατάρτιση εργαζομένων πρέπει να γίνει αντιληπτή ως μια συνολική προσέγγιση, στο εσωτερικό της οποίας μπορεί να προκύψει η ανάγκη για στοχευμένες προσεγγίσεις σε ειδικές ομάδες. Σε τέτοιες περιπτώσεις, και ως κομμάτι μιας γενικότερης προσέγγισης των ενεργών πολιτικών απασχόλησης, τα κράτη μέλη πρέπει να παράσχουν αποτελεσματική και συστηματική υποστήριξη, συμπεριλαμβανομένων οικονομικών πόρων για την κατάρτιση, η οποία θα υποστηρίζει την ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας των ατόμων χαμηλών δεξιοτήτων, των ανέργων, των κοινωνικοοικονομικά μη προνομιούχων ομάδων και ιδιαίτερα των μεταναστών και προσφύγων, διαμέσου της κατάρτισης εργαζομένων και της μαθητείας

για ενήλικες. Επιπροσθέτως, πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες κατάρτισης των παλαιότερων εργαζόμενων και των NEETs [δηλαδή των ατόμων που βρίσκονται εκτός εργασίας, εκπαίδευσης ή κατάρτισης]. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίσουν την εφαρμογή της Σύστασης του Συμβουλίου της ΕΕ για τις «Διαδρομές Αναβάθμισης Δεξιοτήτων» με την αποτελεσματική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, όπου αυτή προβλέπεται.

Τα προγράμματα κατάρτισης τα οποία αναπτύσσονται με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων, πρέπει να στοχεύουν στη μείωση του έμφυλου χάσματος το οποίο εντοπίζεται σε κάποια επαγγέλματα, να υποστηρίζουν τις επαγγελματικές προοπτικές των γυναικών και να διασφαλίζουν ότι θα μπορούν να αναλάβουν ανώτερες και διευθυντικές θέσεις, στις οποίες αναλογικά υποεκπροσωπούνται. Είναι επίσης σημαντικό να ενθαρρυνθούν περισσότερες γυναίκες ώστε να σπουδάσουν στα αντικείμενα των STEM [δηλ. Επιστήμη, Τεχνολογία, Μηχανική, Μαθηματικά].

Άμεση προτεραιότητα θα πρέπει να είναι ο περιορισμός του ελλείμματος ψηφιακών δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο παρεμποδίζει την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ψηφιακής οικονομίας προς όφελος της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Να βελτιώσουν τους μηχανισμούς αναγνώρισης δεδομένων αναφορικά με τις ανάγκες σε δεξιότητες και τη σύνδεσή μεταξύ αυτών [των δεδομένων] και της χρήσης τους αναφορικά με το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών συστημάτων και των προγραμμάτων κατάρτισης. Σε πολλές περιπτώσεις, ο πλέον κατάλληλος τρόπος για τη συγκέντρωση αξιόπιστων στοιχείων αναφορά με τις ανάγκες σε δεξιότητες, είναι σε κλαδικό και περιφερειακό επίπεδο. Αντίστοιχη πρωτοβουλία υλοποιείται ήδη από το CEDEFOP και θα ήταν καλό να λειτουργήσει ως έμπνευση για περαιτέρω δράσεις.

Η κατάρτιση των απασχολούμενων και των ανέργων πρέπει να βασίζεται σε κατάλληλες αξιολογήσεις δεξιοτήτων (skills assessment tools), σχεδιασμένες βάσει των αναγκών των εργαζομένων, όπου απαιτείται, και των εργοδοτών, και θεμελιωμένες στην πρόβλεψη των αλλαγών και των εξελίξεων στην εργασία, στα εργασιακά καθήκοντα και τη βιομηχανία γενικότερα. Η συγκεκριμένη αποτίμηση

πρέπει να αποτελεί μέρος του κύκλου ανάπτυξης ικανοτήτων του καταρτιζόμενου και να επαναξιολογείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Το Ευρωπαϊκό διαβατήριο δεξιοτήτων μπορεί να είναι χρήσιμο στην παρουσίαση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων ενός ατόμου.

Προτάσεις:

- ▶ Ενίσχυση της πρόσβασης και της συμμετοχής στην κατάρτιση των απασχολούμενων και των ανέργων. Η συγκεκριμένη πρόταση πρέπει να αναπτυχθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνονται τόσο οι καταρτιζόμενοι, όσο οι επιχειρήσεις μέσα από ένα οργανωμένο πλαίσιο δια βίου μάθησης.
- ▶ Οι κοινωνικοί εταίροι πρέπει να διασφαλίσουν ότι ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζεται η κατάρτιση εργαζομένων συνάδει με ευρείες κοινωνικές, εκπαιδευτικές και εργασιακές προκλήσεις. Παράλληλα υπάρχει η ανάγκη οι κυβερνήσεις να διασφαλίσουν ότι όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες διαθέτουν ένα ελάχιστο επίπεδο βασικών δεξιοτήτων όταν ολοκληρώνουν το σχολείο καθώς και να βελτιώσουν τη χρήση δημοσίων πόρων που αφιερώνονται στην αναβάθμιση δεξιοτήτων ή την επανεκπαίδευση των ανέργων ως κομμάτι των ενεργών πολιτικών για την απασχόληση.
- ▶ Οι εθνικοί κοινωνικοί εταίροι σε συνεννόηση με τις κυβερνήσεις, είναι στην καλύτερη θέση για να οργανώσουν τις προδιαγραφές για την υλοποίηση κατάρτισης, με τέτοιο τρόπο που θα αυξήσει την πρόσβαση των εργαζομένων και παράλληλα θα εστιάσει στην αποτελεσματική κατάρτιση η οποία θα βασίζεται στα μαθησιακά αποτελέσματα. Θεωρήσεις συγκεκριμένων μέτρων, συμφωνιών και εργαλείων [εκ μέρους των κοινωνικών εταίρων] πρέπει να υφίστανται στο κατάλληλο επίπεδο στα κράτη μέλη.
- ▶ Ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών από τη μεριά των κοινωνικών εταίρων με σκοπό τη διασφάλιση σχεδιασμού και υλοποίησης προγραμμάτων κατάρτισης στο πεδίο των ψηφιακών δεξιοτήτων, όλων των επιπέδων, βασικές ψηφιακές δεξιότητες μέχρι προχωρημένα επίπεδα δεξιοτήτων
- ▶ Μια από τις βασικές προκλήσεις για την κατάρτιση εργαζομένων

είναι και το κόστος εκ μέρους των εργοδοτών και ιδιαίτερα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Είναι λοιπόν αναγκαίο να διερευνηθούν οι επιδράσεις που θα μπορούσαν να έχουν διαφόρων ειδών κίνητρα (συμπεριλαμβανομένων και οικονομικών) προκειμένου να ενισχυθεί η προσφορά κατάρτισης από τους εργοδότες στους εργαζομένους.

Στόχος πολιτικής 2. Συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των δράσεων της θεσμικής ενδυνάμωσης τους

Το έκτο αυτόνομο πρόγραμμα εργασίας των Ευρωπαίων κοινωνικών εταίρων υποστηρίζει τους στόχους της τετραμερούς δήλωσης του 2016 για μια «Νέα Αρχή στον Κοινωνικό Διάλογο»² για ενίσχυση του κοινωνικού διαλόγου σε Ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, την προώθηση του ρόλου και της επιρροής των εθνικών κοινωνικών εταίρων στο Ευρωπαϊκό εξάμηνο και αναβαθμισμένη στήριξη θεσμικής ενδυνάμωσης προς τους εθνικούς κοινωνικούς εταίρους, ιδίως μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου.

Οι δραστηριότητες θεσμικής ενδυνάμωσης εξακολουθούν να αποτελούν προτεραιότητα για τους Ευρωπαίους κοινωνικούς εταίρους. Αναγνωρίζουν ότι προκειμένου να έχει θετικό αντίκτυπο ο Ευρωπαϊκός κοινωνικός διάλογος, πρέπει να γίνουν πολλά για την ενίσχυση και την υποστήριξη του κοινωνικού διαλόγου σε όλα τα επίπεδα. Στο πλαίσιο αυτό, οι ευρωπαϊκοί κοινωνικοί εταίροι (BusinessEurope, ETUC, CEEP και UEAPME) υπέβαλαν στις 9 Μαρτίου 2018 τα αρχικά αποτελέσματα του σχεδίου τους με τίτλο «Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) στην ενίσχυση ικανοτήτων των κοινωνικών εταίρων». Σε αυτό ρητά αποτυπώνεται ότι οι ανάγκες των κοινωνικών εταίρων για τη δημιουργία θεσμικών ικανοτήτων (capacity building) που χρηματοδοτούνται μέσω του ΕΚΤ δεν τηρούνται σήμερα σε αρκετές χώρες. Στην τελική τους έκθεση, οι κοινωνικοί εταίροι παρουσιάζουν λύσεις για τη βελτίωση της στήριξης του ΕΚΤ, ιδίως κατά την επόμενη περίοδο προγραμματισμού.

Την προγραμματική περίοδο 2014–2020 του Ευρωπαϊκού Κοινωνι-

---

² European Commission (2016), A new start for Social Dialogue, Luxembourg: Publications Office of the European Union

κού Ταμείου (ΕΚΤ), έχει δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην εφαρμογή της Αρχής της Εταιρικότητας και στην ενίσχυση του ρόλου των κοινωνικών εταίρων στην υλοποίηση και παρακολούθηση των δράσεων του ΕΚΤ. Οι κατευθυντήριες σχετικές οδηγίες περιελάμβαναν ότι : α) τα Κράτη Μέλη θα έπρεπε να διασφάλιζαν την απρόσκοπτη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη διαμόρφωση των επιχειρησιακών προγραμμάτων του, β) τα Κράτη Μέλη θα έπρεπε να διασφάλιζαν ένα «κατάλληλο» ποσό από τους πόρους του ΕΚΤ για την ανάπτυξη των ικανοτήτων των κοινωνικών εταίρων, με έμφαση στην θεσμική ενδυνάμωση τους.

Ο Ευρωπαϊκός Κώδικας Δεοντολογίας για την Εταιρική Σχέση στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Διαθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων, θέτει στο επίκεντρο τη στενή συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και των δημόσιων αρχών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο στα κράτη μέλη, των κοινωνικών εταίρων και των οργανώσεων που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών εξασφαλίζοντας κατ' αυτό τον τρόπο τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των ευρωπαϊκών διαθρωτικών και επενδυτικών ταμείων (ESI). Ως αποτέλεσμα αυτού είναι και η έμφαση που δίνεται στις δράσεις ενίσχυσης της θεσμικής ικανότητας (capacity building) των κοινωνικών εταίρων, όπως αυτές ρητά προβλέπονται στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης για το ΣΕΣ 2014–2020, βάσει του γενικού κανονισμού των διαθρωτικών ταμείων, αλλά και του ειδικού κανονισμού του ΕΚΤ, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό την ποιότητα του κοινωνικού διαλόγου και της δικτύωσής τους.

Παρά τη συστηματική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στην εξειδίκευση των περιφερειακών και τομεακών προγραμμάτων, αυτοί δε λαμβάνουν μέρος στο στάδιο που προηγείται της εξειδίκευσης των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων που υλοποιούνται μέσω του ΕΚΤ. Το σημείο αυτό γίνεται ιδιαίτερα κρίσιμο και επηρεάζει την αποδοτικότητα των διαθέσιμων πόρων και το περιεχόμενο των δράσεων των κοινωνικών εταίρων που αφορούν την οικοδόμηση θεσμικής ικανότητας (capacity building). Στο θέμα αυτό αξίζει να γίνουν οι εξής επισημάνσεις:

Α) Το ύψος των διαθέσιμων πόρων για δράσεις ανάπτυξης ικανοτήτων των κοινωνικών εταίρων έχει μειωθεί δραματικά στο πλαίσιο

του ΕΣΠΑ 2014-2020 σε σχέση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Επιπροσθέτως το ύψος των πόρων αυτών καθορίζεται από τις δημόσιες αρχές χωρίς ουσιαστική διαπραγμάτευση με τους ίδιους τους κοινωνικούς εταίρους.

Β) Η μορφή και το περιεχόμενο των δράσεων που στοχεύουν στην «ανάπτυξη ικανοτήτων των κοινωνικών εταίρων» καθορίζεται (περιοριστικά) σε σημαντικό βαθμό από τη θεματική στόχευση του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΑΝΑΔ-ΕΔΒΜ όπως αυτή ερμηνεύεται κατά περίπτωση από τους χειριστές του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Ως αποτέλεσμα, από τις δράσεις θεσμικής ενδυνάμωσης των κοινωνικών εταίρων αποκλείεται ένα μεγάλο φάσμα δράσεων που άπτονται των θεμάτων της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων, των αναπτυξιακών και οικονομικών πολιτικών κ.λπ., δηλαδή καίριων θεμάτων που εμπίπτουν στην ατζέντα της θεσμικής ενδυνάμωσης.

Γ) Η αυστηροποίηση του πλαισίου για το σχεδιασμό και έγκριση του προϋπολογισμού των έργων καθώς και της μετέπειτα παρακολούθησης τους έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται καθυστερήσεις στην ένταξη και υλοποίηση τους ενώ παράλληλα η διεκπεραίωση των ανωτέρω διαδικασιών συνεπάγεται αυξημένο κόστος σε ανθρώπινους πόρους για τους κοινωνικούς εταίρους. Η αύξηση της γραφειοκρατίας έρχεται σε αντίθεση με τις κατευθυντήριες οδηγίες της Ε.Ε. οι οποίες ορίζουν την απλοποίηση των διαδικασιών και εστιάζουν στην παρακολούθηση του φυσικού αντικείμενου των έργων και της αποτελεσματικότητάς τους και όχι μόνο της πορείας του οικονομικού τους αντικείμενου.

Προτάσεις:

- ▶ Διαμόρφωση καθορισμένου πλαισίου συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στον εκ των προτέρων σχεδιασμό των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων που υλοποιούνται μέσω του ΕΚΤ για την καλύτερη ανταπόκριση των προγραμμάτων αυτών στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, των επιχειρήσεων και πολιτών.
- ▶ Αύξηση του διαθέσιμου προϋπολογισμού για στοχευμένα προγράμματα θεσμικής ενδυνάμωσης των κοινωνικών εταίρων.
- ▶ Ενίσχυση της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στη διαμόρ-

φωση των προγραμμάτων θεσμικής ενδυνάμωσης. Ειδικότερα θα πρέπει να υπάρχει αυξημένη εμπλοκή των κοινωνικών εταιρών στη διαμόρφωση της στόχευσης και του περιεχομένου του εκάστοτε προγράμματος.

- ▶ Ένταξη δράσεων θεσμικής ενδυνάμωσης των κοινωνικών εταιρών στα βασικά Επιχειρησιακά Προγράμματα τα οποία σχετίζονται με τη δραστηριότητά τους (ΕΠΑΝΑΔ & ΕΠΑΝΕΚ) καθώς και σε Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.
- ▶ Απλοποίηση των διαδικασιών ένταξης και παρακολούθησης των έργων με έμφαση στην παρακολούθηση του φυσικού αντικείμενου, στην αποτελεσματικότητα και τον αντίκτυπο τους.

Το έργο «Θεσμική, Ερευνητική και Επιχειρησιακή Ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ» με κωδικό ΟΠΣ 5001290, υλοποιείται από το ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση και Δία Βίου Μάθηση» με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο – ΕΚΤ) και εθνικών πόρων

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Δία Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

